

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FOLYÓIRATA

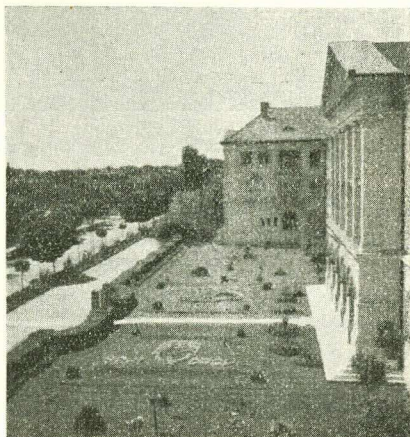
LIII. ÉVFOLYAM
2. SZÁM

BUDAPEST, 1940.
FEBRUÁR

A líceum gyakorlatias irányú működésének célja, módja és eszközei.

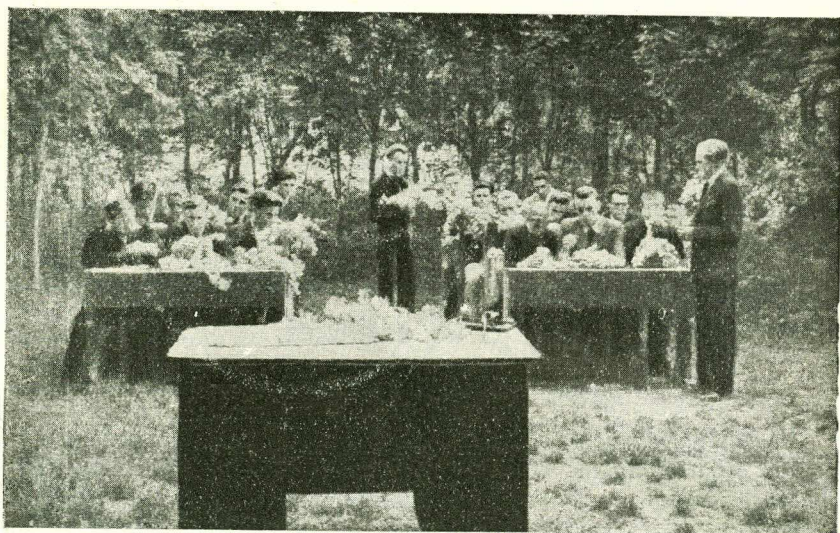
— Második, befejező közlemény —

V. Pillanatfelvételek a jászberényi áll. líceum gyakorlatias életszolgálatából. — *Tantárgy. Természetismeret.* — Az elméleti jellegű alapvetések után néhány kép bemutatásával arról számolok be, hogy egy vidéki líceum a természetismereti tárgyak keretében miként vezeti be a tanítványokat a vizsgálódásnak abba a menetébe, melynek eredményeit növendékei majdan a maguk életében is hasznosíthatnak. A líceum vizsgálódó, kereső, kutató munkája nem űz nagy perspektívájú célokat, nem is kívánja az egyetem felé terelni az ifjúságot csak az emberi leleményességet, ügyességet, cselekvési készséget, alkotási vágyat óhajtja szolgálni. Ehhez nem elegendő a száraz rendszertan, a rideg morfológia. Nem hullaházra emlékeztető szertárakból, herbáriumokból és herbáriumokról tanítunk, hanem kivisszük tanítványainkat az életbe.

Vegyes lomberdőnk iskolaligete az új szellemű növénytan tanításának a képét szemlélteti (1. kép). Ideális környezetben, a szabadlevegős iskolaliget padjain ülnek a tanulók. Kezükben a kékvirágú pompás nőszirm és az egyszerű kézinagyító. Vizsgálják, elemzik annak virágstruktúráját s elmélyedő, analízáló munkájukról rajzokban számot is adnak. De nem a lepellevelek s a bibék száma a fontos. Az élet számára a legfontosabb, hogy ezt a hálás tavaszi növényt mikor és hová, hogyan ültessék a családi ház, a virágos utca és a virágos falu díszítésére.

A virágkultusz teljes ismeretét, a szobai és a kerti virágokkal való bánást az intézet virágházában (2. kép) a líceum növendékei

1. kép. Vegyes-lomberdönk iskolaligete.

még külön is tanulják. Az a jótékony hatás ugyanis, amit a virágok ápolása, öntözgetése és gondozása vált ki a lelkekből, semmiféle más úton nem pótolható. Ilyen előképzés után magasabb fokra is eljuthatunk, amikor tanulóink a megismert szőnyegnövényekből a díszkert legszebb ágyait alakítják, melyeket képünk is mutat (3. kép).

Így a liceum gyakorlatias célszolgálat a lelkeket is nemesebbé teszi, nem csak az anyagiasság területén mozog, hanem magasabb emberi célokért, eszményi értékekért is dolgozik. A liceumok növényta-oktatása, e néhány példa is mutatja, eltér egyéb iskolák növénytan-oktatásától. Felfokozott mértékben érvényesül benne az életismeret és életszolgálat. Ez pedig tagadhatatlanul szükséges. Elvünk: minek ismerni a különféle ökológiai, fiziológiai és szisztematikai jellegzetességeket a giz-gazon, a különféle ritkaságokon, mikor a gazdasági növényeink egész sora mutatja ezeket a tulajdonságokat. Otthont talál tehát intézetünk udvarán a kicsiny konyha- és gyümölcskert, a mézelő-, a gyógy-, az ipari, a kereskedelmi, s a legfontosabb gazdasági növényeink miniatűr telepe is (4. kép). És mindezekre nem gazdasági, de elsősorban botanikai szempontból van szükség.

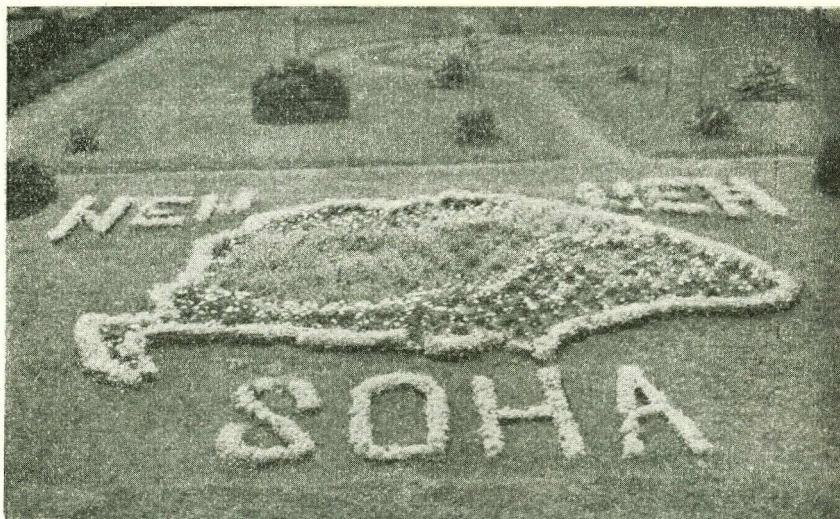
A csiperkegomba pl. az új nevelés műhelyében nem szisztematikai egység. A gombát termeljük, megesszük (5. kép). Erre akarjuk megtanítani tanulóinkat. Közben vizsgálhatják mikroszkóppal annak myceliumát, hyphafonalait, tanulmányozhatják pseudoparenchymatikus szövetét, spóráit stb., de ezeken kívül előkelő helyet kap a gyakorlatias irányú célkitűzések sora is. (Aszalás, feldolgozás, értékesítés.) Az elefántcsonttornyos rendszer hívei talán azt is mondhatják, ha meg is tanulja a liceum növendéke a gombatenyésztést,

2. kép. Munkálkodás a virágházban.

az életben a maga számára úgysem tudja beállítani! Ez lehetséges. De a példa alapján remélhető, hogy aktív cselekvéssel meg tudja majd mutatni azokat a gyakorlati fogásokat, eljárásokat, ügyességeket, készségeket annak, aki pl. háza pincéjében a téli terméketlen napok helyett gombatenyésztéssel foglalkozhat. (Falusi, községi élet.) Az is nagy nemzeti gond, hogy a téli pihenőben 5 hónapig tétlenül heverők milliói munkaenergiáját minél nagyobb százalékban tudjuk pénzre váltani.

Ugyanílyan célból a liceum kertjét használhatatlan külső szegélyében pl. fűzfasorokkal díszítjük (6. kép). Itt ismerik meg a tanuló a fűz természetrajzát. A liceum azonban itt nem áll meg, egy lépéssel tovább megy. Nemesfűztelepet létesít és annak anyagát a téli időben, belső foglalkozás keretében, fel is dolgozzák (kosárfonás, egyszerű bútorok). Háziipari foglalkozásokat végeznek azért, hogy a nép körében rendelkezésre álló olcsó nyersanyagok feldolgozását magukévá tegyék s buzdító hatásukra kevesbedjék a tétlenségben

3. kép. „Nem, nem, soha!” az intézet főbejárata előtt.

tengődök nagy száma. Azt is kérdezhetné valaki, hogy nem felesleges munka-e ez? Nem, mert a munkatáborok, a kereskedelmi, ipari s más pályákra való átképzések századában fokozott kötelességünk, hogy tanítványainkban a gyakorlati érzéket a csörtetéstől mentes élelmességet és a mindennapi életben szükséges sokoldalúságot minél jobban kifejlesszük. A szabadidő praktikus és produktív felhasználására ugyancsak tanítani, ránevelni kell. Ezt is akarja a líceum, ez is gyakorlatiasság.

A magyar népnek a mellett, hogy télen sok az üres ideje, még más baja is van. Hiányzik belőle a nyugateurópai embert annyira jellemző kutatási vágy, kísérletezési hajlam. (Többek szerint gazdasági elmaradottságunknak is ez a lelki oka.) Hogyan lehet egy generáció kutatóvá, az is a nevelés feladata. Az intelligens tömegeket kell először ilyen lelkületűekké tenni és csak azután várhatjuk a népi nagytömegek megmozdulását.

A vizsgálódó lelkület életrehívására nemcsak a tantermi, ú. n. „munkáltató-órák” szolgálnak. A szabadtermészet is ad erre sok lehetőséget. Gyűjtőhálóval, bogárrostával, rovarfuttatóval, szippantókkal stb. felszerelve gyakran járjuk a szabadtermészetet, hogy tanulóink a hasznos, káros rovarainkat, a mi ingyen dolgozó munkásainkat, valamint ellenségeinket megismerhessék. A kártevések ellen a tudatos védekezés módjait elsajátíthassák. Minden ifjú gyakorlatilag munkálkodik, s nemes értelemben vett szenvedélyévé válik a gyűjtés, a megfigyelés. Megismeri a természetet, mint a legcsodásabb művészt és a legnagyobb tanítómestert!

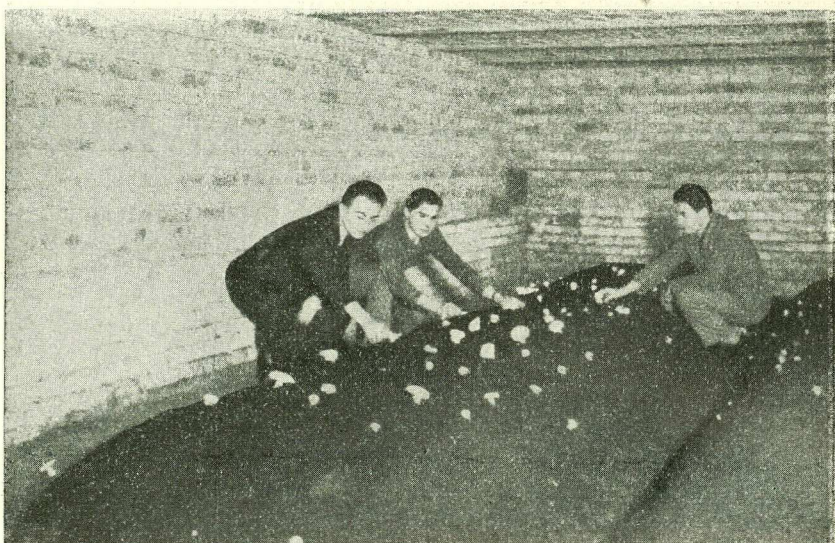
Bogarászó, lepkészó útjukban a halastó partjain állanak meg (7. kép), hogy a vizet mint egységes életteret a maga sajátos

4. kép. A liceum növendékei a „sárgarépa”-földön szorgoskodnak.

életközösségével megismerhessék. Előkerülnek a különféle műszerek, a planktonhálók, merítőüvegek, rovarrosták és segítségükkel a halak otthonát fenéig átvizsgálják. A tó mint élettér micro-, valamint macroflórájával és faunájával együtt elevenedik meg a vizsgálók előtt. Ebben a kutató munkában nem az egyedek megismerése a fontos, hanem az, hogy miként tehetjük a halastavat gyümölcsözőbbé. Vágyat keltünk a lelkekben hasonlók létesítésére.

A liceum kertjében megtalálható az elkülönített parányi baromfiudvar, baromfiól is (8. kép). Ha valaki ennek képét nézi, elgondolkodhat azon, hogy a liceum nem kimondottan gazdasági szakiskola, hát mit keres udvarán a baromfiól, a galambduc, a méhes, a nyúlketrec stb? Nem túlajtása-e ez a gyakorlati iránynak? Beleilleszthető-e ez „középiskolai” állattanoktatásunk keretébe? Ha azonban arra gondolunk, hogy 10—15 törzskönyvezett baromfival, méhessel, galambduccal a kishivatalnok udvarán számtalan helyen találkozunk, akkor megtaláltuk kérdésünkre a feleletet. Ezekkel a leendő tisztviselőt, művelt iparost, tanultabb kereskedőt jövő életére készítjük elő. Sőt nemcsak arra vétezzük fel, hogy a maga szűk családi körében tudja terhes gondjait könnyíteni, hanem szellemi többletével a környezetére is tudjon indító hatással lenni. Az iskolai munka a szociális közösség számára is értékeket adhat. Csendes munka. Észrevétlenül a lelkükbe lopja a mezőnek, a rétnek, a kertnek, a falunak s népének a szeretetét. A jövő magyar falunak a képét a lelkébe lopni, ahová ő már felkészültséggel jelentkezhet munkára. S a vasútifőnök, a postatiszt, a tanító, a jegyző stb. kis családi telepe nemzeti erő lehet, mely átsugárzódik a szomszédok lelkében nem a szó, hanem a cselekvés erejével.

5. kép. Csiperkegombát termelünk az iskola pincéjében.

VI. *Líceumi szakértekezletek.* — Líceumi új tantervünk és utasításunk, de maga az átszervezés ténye is, az iskoláik sorsa iránt melegen érdeklődő kartársak lelkében nem maradt visszhang nélkül.

Kíváncsún tartanám, hogy tanügyi kormányzatunk megfelelő tanfolyamok segítségével biztosítsa a líceumok egységes munkaménétét, s a hosszú éveken át tartott szakértekezleteink a jövőben megrendeztessenek. Néhány hetes tanfolyammal e kérdést meg lehetne oldani és a tanítóképző-intézeti tanárság egyeteme megkapná az irányító elveket új feladataihoz. Sőt úgy hiszem, többen örömmel vállalkoznánk arra is, hogy a középiskolai (gimnáziumi) tanárok részére rendezett továbbképző tanfolyamokon is részt vegyenek s ily módon betekintést nyerjenek e tanfolyamokon keresztül az elméleti irányú gimnáziumok munkarendjébe. Ha felettes hatóságunk szakértőként csak 1—2 kiválóbb eredménnyel működő, nagyobb módszertani felkészültségű tanítóképző-intézeti tanárt küld ki a gimnáziumi tanárok tanfolyamára, úgy már kiküldötteink irodalmi formában beszámolhatnak arról az ismeretanyagról, ami egyes szaktárgyainkban bennünket a gimnáziumoktól elválaszt. De e kettős ismerettömb összevetésével helyesen jelölhetjük meg azokat az utakat, melyeket líceumi munkánkban követnünk kell.

VII. *Hivatásra nevelés. Népiség, magyarcélúság.* — A tanítóképzés régi munkásai közül líceumainkat többen a gyakorlatias irány túlhajtásától féltik (?), noha még csak a kezdet kezdetén vagyunk! Többen tartanak attól, hogy az életnevelés elvének felfokozott mértékű érvényesítése „nívócsökkenést” hozhat majd magával. (?)

Általános Utasításunk határozottan kimondja, hogy az életben

6. kép. Iskolánk füzese a növénytantanítás és az élet szolgálatában.

Hasznosítható ismeretek felfokozott mértékű figyelembe vétele nem jelenti liceumaink lefokozását. Nem eshetünk azonban másik szélsőségbe sem!

Tény, hogy a nemzet vezetőit elsősorban a gimnázium neveli. A gimnázium ilyen irányú elsőbbségét nem vitathatjuk. A liceum a gyakorlatias élet útjait járja, inkább a nagytömegek nevelő intézménye, a gimnázium az eszményiség iskolája. „A gimnázium a nevelésben is tudós iskola.”¹ Tagadhatatlan viszont, hogy a tisztviselői íróasztal nem olyan embereket kíván, akik a matematika, a fizika és kémia formuláira emlékeznek, nem olyan növényteni ismeretet, mely a nevek százainak felsorolásában rejlik. Az új magyar jövő a népiség gondolatának, a magyarcélúságnak fokozottabb érvényesülését, a népszerűtetet, a föld dolgozó fiainak megbecsülését, a bomló és zilált, kevélykedő, egymást lenéző társadalmi osztályok életében a helyes utakat meglátó, nemesen érző, a mainál szociálisabban gondolkozó emberek nevelését óhajtja.

Az egyes iskolák módszere a köztudomás szerint általában a szerint volt jobb vagy rosszabb, amilyen mértékben az egyes tárgyak tanításában eredményeket ért el. A liceumok megteremtésével a középiskolában is előkelő helyet kapott a nevelési ismeretek tárgycsoportja. A liceum a nevelés megalapozott módszerének az iskolája is tartozik lenni. Feladatunk, hogy olyan vasútasokat, postásokat, jegyzőket és telekkönyvvezetőket, adótisztviselőket, számvetőségi tisztviselőket, elsősorban pedig nevelőket adjunk a magyar jövőnek, akik-

¹ Gimn. Ált. Utasítás. 28. 1.

7. kép. Vizsgálódó, kereső munka a halastó partján.

nek az ügyfél nem „idegen ember”, akinek ügyes-bajos dolgát el kell végezniök, de akik az emberekkel okosan és helyesen tudnak bánni. Ezt is tanítani és tanulni kell. Ez is gyakorlatiasság, életre nevelés. Valljuk be őszintén, hogy iskoláink kicsiny diákjai még ma is, szégyelnek egy csomagot magukkal vinni az utcán, mert így neveltük őket. A fizikai munkát lealázónak tartjuk, a fizikai munkást lenézzük. A szociális elégtelenségnek már gyermekeink is magvetői lesznek. A gyakorlati irányú középiskolák a legegyszerűbb foglalkozás megbecsültetését is hivatva vannak szolgálni. Meg kell értetnünk tanítványainkkal, hogy a belső erő és alkotás örömét az élet gyakorlati irányú kérdéseinek a munkálásában is megtalálhatjuk. Égessük bele a lelkekbe, hogy nemcsak tudományos pályán mutathatja meg a nemzeti géniusz a maga nagyságát, hanem földünk, iparunk és kereskedelmünk is várja a magyar tehetségeket.

A népiség szolgálatának a gondolata összes iskolatípusainkban előre tört. A gimnáziumi utasításban olvashatjuk: „Törekedjünk arra, hogy a tanulók kedvet kapjanak a néppel való önzetlen foglalkozásra és hibáinak javítására. E végett minél többször mutassunk rá a jó vezető tulajdonságaira. Igazságos bánásmód, emberies magatartás, az ígéretek megtartása, a kötelesség pontos teljesítése, jó példaadás legyen a jó vezetőben. Komoly és szeretetsugallta tárgyalásmódból megértik a tanulók a magyar nép jelentőségét. Szívesen vállalják azt a feladatot, hogy foglalkozzanak a néppel és sorsközösséget vállaljanak vele.”² A gimnáziumok főhivatása, gyakorlati

² Gimn. Ált. Utasítás. 43. 1.

8. kép. Baromfiól liceumunk udvarán.

célja azonban mindezek mellett is a főiskolákra, az egyetemekre való előkészítés. A liceumok feladata inkább az élet egyszerűbb munkásainak, a népi tömegekkel közvetlenebbül is érinthető „szűrésebb tisztviselők”-nek a nevelése.

Azt hiszem, mindenki egyet fog velem érteni abban, hogy a magyar jövődönék az a fiatal munkása, aki a gimnáziumnak, az ú. n. „tudós iskolának” volt a növendéke, s így előtte az egyetem lebegett eszménykép gyanánt, nem jól érzi magát kishivatalnoki pozíciójában. Ez természetes, hisz nem arra készült, valószínűleg hosszú időn át marad meg lelkében letörttségének tudata. Többen indultunk, de én lemaradtam.

A liceum viszont, ezzel elientétben, már nevelőmunkájának első lépcsőjén is ezt az egyszerűbb életszintvonalat veszi figyelembe, s a magyar élet egyszerű, igénytelen, de értékes munkásait neveli. Arra törekszik, hogy a legegyszerűbb munkában is a hivatást láttassa meg. Nevelési szelleméből következik, hogy előtte a tudományegyetem nem nyithatja meg kapuit, érettségije a tudományegyetemre nem jogosít. Ha pedig az elméleti irányú gimnázium főhivatása az egyetemi és a főiskolai tanulmányokra való előkészítés és a liceumokhoz viszonyítva az elméleti ismeretanyagból ad egy sajátos többletet, akkor nem munkálhatja a gyakorlati élethez vezető utakat ugyanolyan ismeret- és nevelőtartammal, mint azt a liceum teszi. Ezt főhivatása egyenesen erre állítja be.

VIII. A liceum és a jövő tanítósa. — Vessünk végeztül egy futó pillantást arra, hogy számbelileg minő helyet foglalnak el liceumaink közoktatásügyi szervezetünkben. Liceumok ma elsősorban csak ott

vannak, ahol a multban tanító-, illetőleg tanítónőképző-intézetek voltak. Közülök 40 tanítóképző-akadémiával is kapcsolatos. Ez azt jelenti, hogy a líceum az élet számára tulajdonképpen még nem vált gyakorlati középiskolává. A csekély létszámú líceumok növendékei nagyjából a tanítói akadémiáknak kívánnak majd hallgatói lenni, azaz e gyakorlatilag jól nevelt, jól képzett anyagból a hivatalok, az élet számára kevés fog jutni. A törvény szerint a tanítóképző-akadémiák hallgatói csak azok lehetnek, kiknek érettségije jeles- vagy jórendű. A líceumok mai száma mellett megtörténhet, hogy nem lesz annyi jeles és jól érett, amennyi az akadémia helyeit betölthetné. A végén az akadémia nem rostálhat, s kénytelen lesz majd az elégséges rendűeket is befogadni. Amint a magyar kultúra legfőbb öre mondotta: „A nemzeti kultúra alapszínezetét a néptanító adja meg. Hivatása van azon a helyen, ahová nemzete állította.” Kíváncsi tehát, hogy ez az alapszínezet minél tartalmasabb és értékesebb legyen. Művelt, széles látókörű, biztos ítéletű, a helyzetet gyorsan felismerő cselekvő ember, kinek lelke a vallásos és hazafias érzéssel telítődött, lehet csak vezetője a falunak, a községnek.

A líceumokkal kapcsolatosan új problémát ad a Felvidék és a Kárpátalja is. Kíváncsi, hogy a Felvidék törekvő iparosai, kereskedői, művelt gazdái, akik nem akarnak ugyan kimondottan szakiskolába menni, de mégis szeretnék, hogy érettségijük legyen, líceumoknak lehessenek a növendékei. Feltétlenül értéket és gazdagodást jelentene nemzetéletünk javára az is, ha a kistisztviselők, hivatalnokok, postások, vasútasok, telekkönyvvezetők, majdani jegyzők, tanítók stb. a Felvidéken is az élet követelményeinek legjobban megfelelő iskolatípusban kaphatnák meg egy életre szóló műveltséganyagukat.

A líceumok életrehívását, újaknak szervezését mi magunk is nagy mértékben elősegíthetjük. A magyar művelődéspolitikai intézői is megkívánják tőlünk, hogy a nagyközönség minél tágabb körében tegyük ismertté a líceumok értékét. Vigyük bele a köztudatba a gyakorlati irányú középiskola gondolatát, mutassunk rá annak értékeire az új magyar jövő alakításában. Jelenleg több mint 40 tanügyi lapunk van. Lássuk ele ezeket, valamint szépirodalmi lapjainkat, az egyes vármegyék, városok újságjait megfelelő cikkekkal. A társadalom nem ismeri eléggé a gyakorlati irányú középiskolákat. Líceumaink általánosan ismertté válása meghozza azok kellő benépesülését. A líceum első nemzedékének a gyakorlati életpályákon való sikeres elhelyezkedése pedig biztosítani fogja ez iskolatípus életrevalóságát.

A gyakorlatiasság tehát értéket jelent mind az élet, mind pedig a tanítóképző-akadémia szempontjából.

IX. A líceum pedagógiai színezetét itt nem érintettem, az külön részletes tanulmánynak lehet a feladata, s annak szakszerű elemzése, bemutatása elsősorban a pedagógia szaktanarainak hivatása. Itt csak annyit említek: a pedagógiai színezet a mi középiskolánkban nemcsak a tantervben felvett, felsorolt test- és élettani, lélektani, neveléstudományi anyagot jelent, nemcsak azt mutatja, hogy pedagógiai

Óráink is vannak, de mindenekfölött magán viseli a didaktikai mintaszerűség követelményeit. Annyira „mintaórákat” kell adnunk, tartanunk, hogy azokban növendékeink követendő példákat láthassanak, szinte megszeressék az oktatás művészetét.

A líceum felfokozott pedagógiai értékét, mintaszerű munkáját megkívánja, követeli az akadémia. Az oktatásművészet elemeit, a tanítás szépségeit már itt kell, hogy lélekbe fogadják tanítványaink. Az akadémia két éve „még felfokozott tempója mellett is” csak így biztosíthat kellő technikai felkészültségű tanítónemzedéket. A mi nevelői tevékenységünkön keresztül a líceumi órák színezete mutassa, hogy a líceum és az akadémia nemcsak szervezetileg tartoznak össze, de alapjaikban is egyek, annak minden része a törvényes célkitűzés szellemében a gyermek felé fordul. A népiskolai szempont, amint jellemezte munkánkat a múltban, úgy feltétlenül kívánatos, hogy jellemezze a jövőben is. Csakhogy míg a tanítóképző-intézetben első sorban a népiskola igényét, addig itt a gyermek érdekeltségi szempontját állítjuk előtérbe. Az oktatás olyan didaktikáját adjuk át tanítványainknak, hogy azt a különféle pályákon egyaránt hasznosíthassák.

X. *Nemzeti munkaiskola.* — A módszert illetőleg talán egy iskolában sem kívánatos annyira a munkáltatás, a cselekedtetés elmélyítése, mint a liceumban. A receptív típusú ember helyett a produktív típusú felé a munkaiskola vezet el leginkább. Arra pedig, hogy népünk aktívabb, kitartóbb legyen, a megváltozott viszonyok között égetően szükség van. Amint a polgári iskolák, a gimnáziumok törekednek átalakulni munkaiskolákká, fokozott mértékben nekünk is csak ez lehet az ideálunk. Hozzá teszem azonban még: nemzeti munkaiskola! A magyar nemzeti munkaiskola cselekvő szellemében, hitében, hazafiságában, fajtájának és földjének szeretetében.

Szemes Gábor.

A látható beszédre nevelés fonákságai.

A hallható beszéd kifejezési és előadóképességével az iskolák sokat foglalkoznak. Legrejtettebb szabályainak elemzésére, a kifejezések megkülönböztetésének aprólékos árnyalataira, finomságaira meglehetősen sok időt fordítanak. A hallható beszéddel egyenértékű olvasható beszédnek a tanítását, ápolását annál inkább elhanyagolják. Ezt a hatalmas, gyakorlatias, mindenkinek szükséges és mindenkitől könnyen elsajátítható értelem- és ízlésfejlesztő területet csaknem teljesen parlagon hagyják. A látható nyelv célszerű, értelemfokozó, egyszerű, ízléses, esztétikus, stílusos formákbazárásaira időt és módot nem találnak. Pedig a szellemi élet egész lényének az értelem irányában történő terjeszkedése, az életnek mindenütt megnyilatkozó ízléstnemesítő és gyakorlatias igényei az élő műveltség eme formanyelvének az ismeretét, tudását nagyon is megkívánják. Ma már ez nem fölösleg, nem fényűzés, nem alkalmi többlet. A jól neveltséghez ez is hozzátartozik. A csak olvasható beszéd mesterségének az elsajátításával a

műveltség még korántsem befejezett. Ahogy a hallható beszédben a szavak hatóereje sem azoknak az igazságtartalmától, hanem a kiejtésüktől függ az írásban sem csak az a fontos, hogy mit adunk, hanem az is, hogyan adjuk.

A művelődés, az általános érzés, a szociális ízlés és az esztétikai nevelés a látható beszédnek a tanítását, ápolását is elvárja. A tanulók az iskolákban napról-napra, szinte óráról-óra látható beszédben rögzítik le a gondolataikat. A füzetek egymás után telnek. Ezek és a bennök rögzített mondanivalók odatevési módjai részükre egy egész életre szóló benyomást nyújtanak. Elvárhatnók, hogy ezek minden tekintetben a mai műveltséghez illőek, az ízlés legmagasabb követelményeinek megfelelő kifejezésűek is legyenek. A Magyar Nemzeti Nyomtatványkiállítás szerint az iskolai tanulmányok folyamán 18.000 füzetlapot ír meg az ember. Ennyi munka már igazán megérdemelné, hogy az iskolákból kikerültek — ha már nem is lesznek ennek a nyelvnek mesterei, ha írásuk nem is lesz néma költemény — ezen a nyelven is tudjanak már valamit mondani, ezt a nyelvet is tanulják meg élvezni, becsülni. A látható nyelvre a nép nagy tömegeinek mindenkor nagyobb szükségük is van, mint a hallható beszédre. Az értelmi életet élők erre még fokozottabban is rászorultak. Hiszen a látható nyelv életük szerves tartozéka, nélkülözhetetlen kifejező eszköze lett. Tudása azoknak is szükséges, akik nem kézzel, de gépen írnak. Azokra is ráfér, akik egyáltalában nem írnak, csak diktálnak. Nincs pálya, ahol hasznát ne vennék. Ma már a magánélet és a környezet szébbétevésében sem nélkülözhető. A tudást és a tanítást formákba préselő intézmények régóta tapasztalt művészetellenes irányzata ezen a téren is mutatkozik. Az iskolák életében az olvasható beszédre is lassanként az a felfogás terjedt el, hogy a kifejezésnek ez egy nem éppen fontos, az íróra és olvasóra semmiféle haszonnal nem járó eszköze. Az írott nyelv művésznevelő, ízléstfejlesztő, sugalmazó, jellem- és erkölcsnevelő erejét, értelmi tevékenységeken felépülő mivoltát, komoly pedagógiai értékét sem a közönség, sem a tanügyi hatóságok nem ismerik. Bennök még mindig a mult dolgozik. Szabadulni ettől nem tudnak. Mert érdemben nem ismerik, mert élményes tapasztalataik e téren nincsenek, méltányolni, becsülni sem tudják. Ez a felfogás szülte a „külalak” jegynek a rendszeretet jegyébe olvadását is.

Az életrenevelést, a gyakorlatiasságot, a közvetlen hasznosság elvét, nem győzik eléggé hangoztatni. Az írott nyelvnek a tanítását azonban még ma is öncélúságnak és nem a többi tárgyakkal egy végső célban összeolvadó, a művelt ember kialakítását célzó nevelő eszköznek tekintik. A tantervi utasítások idevágó részeit, mint pl. ezeket: „inkább rövid, de tetszetős külsejű dolgozatok készítenők”, „nagy és széles margók hagyandók”, „a szépséget nem az egyes betűk, hanem a szöveg értelmes tagozása és tetszetős térelosztása szerint íéljük meg”, „nem a formákhoz, hanem az elvekhez ragaszkodunk” stb., — elolvassák, meghallgatják, tudomásul veszik és minden úgy megy, mint régen ment. Pedig az utasítások csak annyit érnek, amennyiben a végrehajtásuk sikerül.

Az olvasható beszéd terén az oktatás és nevelés gyakorlati végrehajtását, a kivétel menetét és erejét, a szűkre szabott időn kívül, különböző viisszás körülmények nemcsak korlátozzák, de lehetetlenné is teszik.

Az iskolákban az írásmunkák ú. n. „külső alakjai”-nak a megítélései és értékelései ma teljesen ösztönszerűen, a legkülönösebb véletlenszerűségekből, tisztán érzelmi forrásból fakadnak. Annyiféleképpen történnek, ahányan és ahányszor ezeket kézbeveszik. Formailag teljesen egy értéksíkon álló munkákra míg az A egyest, a B kettest, a C már hármast, de talán négyest is kapott. Hogy mennyi itt az át nem gondolt, a taláalomra adott,

a sokszor nagyon is rossz ízlésen alapuló, a lényeg nemismeréséből származó következtetlen és kétesértékű ítélet, azt iskolákba jártaknak felesleges is mondani. A tanulók a tartalomra, a fogalmazásra, a helyesírásra kapott osztályzataikat csak megértik, de a formákra kapottakat nem. A természet-szerűleg megkívánt indokolások, utasítások, tanácsok elmaradnak. Az osztályozóknak a formákra adott értékeléseik miéjtjeire nehéz is lenne világos és érthető azérteket adniok. Ezzel a kérdéssel nem is tudnak az iskolák másképpen törödni, mint előírásra kötelességszerűleg osztályozni.

Ma a tényleges helyzet még mindig az, hogy a tanulók előtt a tanárok az írott nyelvre vonatkozó kívánságaikat, követeléseiket feltételekhez nem kötött parancsokkal rögzítik le. Értelmi alátámasztások, beláttatások helyett minden fokon a legfelső polcra saját megfellebbezhetetlen akaratakat ültetik. Minden tartalomra ráruházható azonos kifejezési formákat, előadási módokat, ezek szolgálai másolását erőszakolják a tanulókra. Mindegyik a maga betanult, elgondolt, megszokott, babonás hagyományú látható előadási módszerét és kifejezési kaptafáit kényszeríti a tanulókra. Minden más ízlés-megnyilatkozásokat gyanusan szimatolnak, legyenek azok bármily egészségesek is. Értelmüknek, érzelmüknek, akarataknak idegen, léleknélküli munkákra, bürokratikus ízlésformákra kényszerítik a tanulókat. Ilyen megállapítások, kijelentések is előfordulnak: az írás nem fontos, a forma mellékes, a tartalom úgyis életet ad a formának, csak a tartalom van a súly stb.

Így állnak elő esetek, amikor a „külső alakok“ elbírálásánál súlyos logikai, grafikai, optikai, fiziológiai, ornamentális hibákat észre nem vesznek, nem hibáztatnak, sőt helyeselnek, s ilyenekre is utasítanak. Mások meg oly dolgokat kifogásolnak, amelyek pedig a munka érdekességét, gyakorlatiasságát, gyors, biztos és könnyű áttekinthetőségét, az olvasók megbecsülését, megtiszteltetését stb., tehát a munkának a szépségét csak emelik. Oly részletekbe hatoló fontos elveket, szokásokat, fogásokat, gyakorlatias követelményeket, esztétikai álláspontokat kárhozzatnak, amelyeket pedig a tanulóknak, az íróórákon tanultak szerint, írásukban nemcsak föltétlenül tisztelniök, de szinte erőszakkal kell felidézniök. Ezekből a száraz, léleknélküli ízlésformákból, csodabogarakból valósággal múzeumot lehetne megtölteni. Az így akarom, az így parancsolom indokolásokat az agyvelővel gondolkodók meg nem érthetik. Az értelemnélküli ügyeskedéssel az ilyenek meg nem elégedhetnek. Nekik már meggyőző, értelemmel átvilágított tárgyilagoss érvelések és felvilágosítások kellene. Minél nagyobbak és értelmesebbek, annál inkább.

Köztudomású, hogy az iskolákból távozók írott nyeivezete értelmi fokuktól igen elütő, nagyon alacsony fokú. Írásuk nemcsak nem muzsikál, de nem is beszél. Csak gügyögnek, dadognak. Úgy írnak, mint kezdőkorukban, csak sebesebben, de olvashatatlanabbul. Amit itt-ott jónak, elfogadhatónak, talán rokonszenvesnek is találunk, az is csak ösztönös munkának, gyakorlott közügyességnak az eredménye. Korukhoz és értelmi fokukhoz símuló tudatos munkát, kifejező ízlést sehol sem találunk. Bosszantó együgyűségeket mutató látható beszédjük egyéniség helyett betanult leckékre, betanult grimaszokra emlékeztet. Értelem, idevágó tudás, önmaguk és olvasóik iránt egy kis íziséssel is adózás bennök a leghalványabb mértékben sem tükröződik. A látható beszédstilus ismeretének a hiányait az egyébként jó ízlésük maguk is érzik. Egy kérő, egy köszönő levél, egy folyamodvány megírásában nekik is a legnagyobb gondot, nehézséget éppen az olvasható beszédnek a célszerű, egyszerű, értelemfokozó, ízléses formabazárása okozza.

Az olvasható beszéd gyengeségének részben oka az, hogy az iskolák az írásorák csekély idejében erre nem taníthattak, nem nevelhettek. Másik oka az, hogy még mindig az utánzóképeség irányítja ezt a formanyelvet, a helyett, hogy értelmi alapokra helyezkednék. Oka az is, hogy ebbe az irányításba boldogok és boldogtalanok is beleszólhatnak. Nem ritkán olyanok, akik ezzel a kérdéssel sohasem foglalkoztak, nem tanulták, érzékük sincs hozzá. A kivételek ritkák. Az előítéletektől mélyen átitatott műveltek egészséges ízléssel nem mindig rendelkeznek. Egyes tudományágak ismerete, irodalmi, történelmi tudás, pedagógiai tárgyakban járatosság az idevágó tudást, tájékozódottságot még nem hozza magával. Az olvasható beszéd stílusos megoldásai nem születnek az emberrel. Lángész lehet valaki a nélkül is, hogy ehhez értene. A pozitív és az elvont elméknek ehhez különben is csak ritkán van érzékük. Az egyiket inkább a tények és ezek aprólékos részletei, a másikat meg a nem látható, a meg nem fogható eszmék érdeklik.

A tartalmi, a fogalmazási, a helyesírási hibák előzetes, külön-külön mérlegelése az egész megjelenés megítélését és értékelését különben is mindig befolyásolja. Aki a tartalom igazságát, a hallható beszéd stílusát keresik, akik szótagokat, írásjeleket, betűket látnak, azok a látható beszéd stílusát nem látják. Még a jellemző vonásokat sem veszik észre. Csak a nagyon is kirívóak keltik fel az érdeklődésüket. Az egésznek az összbemomása, megjelenése, a helyes tagolás, térelosztás, elvek, egyéniség, kor és értelmi fok nekik semmit sem mond. Nézik, de nem látják. Csak a részletek, a ruhán pl. a gombok felvarrásának a módja érdekli őket. A szóképek jól és könnyű olvashatósága nem elég nekik. Betűkre vadásznak, ezek formáiba, megépítési módjaikba kapaszkodnak. A lényeget nem látják. Nem veszik észre, hogy az egyéniség csak minőség, hogy mindenki úgy ír, mint a többiek, csak mindenki a maga módja szerint. A közösségeket és a különbözőségeket fel nem ismerik. A formák változatai nekik örömeget nem okoznak. Ők ebben is betanult leckéket várnak. A szépséget egy ABC-könyv betűalakjainak a hü utánzásában látják. E szerint ítélnék, értékelnek. Egy ismeretlen forma, a bekezdésnek tőlük eddig nem látott, bár a szöveget kitűnően tagoló módja, egy címírás és elhelyezés, vagy akár egy betű, számjegy, ékezet, avagy egy vessző formája, meghökkenti őket. Bizalmatlanságot, ellenszenvet vált ki belőlük.

Nem is olyan ritkák azok az esetek, amikor olyanok értékelik mások olvasható beszédét, akik az ehhez szükséges ismeretekkel távolról sem rendelkeznek. Csak szemmel látni nem lehet. A látás gondolatirányozta tevékenység. Aki nekik az írásmunkákat megítélniök és értékelniök kell, joggal követelhetik, hogy ítéletük és értékelésük helyességében bízzanak is. A jószándékot senki sem vitatja tőlük. Amde a megítéléshez és értékeléshez a csak jó szándék távolról sem elegendő. Ugyanezt a jogot, sőt többet követelhetnek a maguk számára azok, akik a látható nyelvet tanítják. Annál is inkább, mert ezeknél szakmai műveltségről is beszélhetünk. Az a tény, hogy az iskolai eredmény szempontjából a tanulóknak szinte mindenkihez külön-külön kell igazodniuk, a tanítás és nevelés célját nem szolgálhatja. Dogmákba száradt merevségek e téren a tudásnak és az ízlésnemesítésnek legnagyobb kerékkötői. A türelmetlenségnek, a tehetetlenségnek idegesítő nyomottságát szülik a tanulóknak. A látható beszédétől elidegenítenek, elriasztanak. Ezen a téren nem lesznek törekvéseik, ösztönzéseik. Kedvderítő élvezetek és örömök forrásai helyett íróknak és olvasóiknak csak tömérdék és kínos bosszankodást okoznak. A kedv ébresztés és megtartás pedig sehol sem fontosabb, mint itt. Így lesz lassanként az ízlés bénává, és válnak az ízléstelenségek ragadós tömegbetegségek.

Hogy az egyes tárgyak tanításában koncentrációnak lenni kell, érthető és követelhető. De hogy ennek az örve alatt a jóízlést, a szépérzéket, az optikai érzék nevelését miért engedik mindenkitől nyomorgatni, érthetetlen? A tanári mindentudásnak, a tekintélynek az elvét a tekintély érvényesülésének a korlátozásával is meg lehet őrizni. Az iskolai dolgozatok nem veszítenek a komolyságukból, ha azok nem egy kaptafán készültek. Hozzáértőktől felépített előadási sablonok követését csak kezdőktől kívánhatunk. Ezeket is tudatosítanunk kell, mert megértetlenül még másolásról sem beszélhetünk. A mértani ábrák pusztá másolásával sem lehet mértani gondolkodásra szert tenni. A tudatossá lett sablonok követésével a tanulók tudása, érzéke edződik és bizonyos eredetiségekre is rákaphatnak. Később mestereket is utánozhatunk. Akik mesterek akarnak lenni, az inasmunkákon keresztül kell vergődniök. A „jóknak tartott felnőtt írások” tanulmányozásai nemcsak betűalakokat, betűkötéseket, de kifejezési és előadási módokat is mutatnak.

Egy mindenkitől érthető nyelven készült, célszerű, izléses formájú, gondos kivitelű, ötletesen elrendezett írásmunka megfigyelése és tanulmányozása hasznos lehet. Úgy adni elő valamit, mint a többiek, különben sem mindenki becsvágja. A szépség és az érték sohasincs mintákhoz kötve. Az alak csak a célszerűségnek lehet az eszköze. Célt tévesztünk, ha erre erőszakoljuk őket. Igazán kedves és szép dolgok csak azoktól származhatnak, akik tudnak és mernek is a sablontól eltérni. Akik nemcsak kézzel és szemmel, de ésszel, szívvel és lélekkel is dolgoznak.

A látható formáknak mindig az író belső énjéből fakadó és az értelem termelte okai vannak. A jóízlés és az értelem szembeszökőbb együttesben soha, sehol és semmiben sem jelentkezhetnek, mint a látható beszéd nagyon is sokféle lehetőségű egyéni megoldásaiban. A mondanivalók elevenebb beállításai, változó fordulatai, logikus kapcsolatai, új ritmusai a gondolatokat nemcsak továbbítják, de igen sok, értelmet foglalkoztató élményt is nyújtanak. Tanítanak, nevelnek, szórakoztatnak, gyönyörködtetnek, sugalmaznak. Az értelmi és esztétikai elemek egyidejű élvezete, aminél egyénibb és találóbb szövegmegoldások a figyelmet mindig ébren tartják, a lelket is kedvesen foglalkoztatják. Üdítenek, frissítenek, pihentetnek. A formák okozta örömök igen erősek. A jó ízlésű olvasók részére érdeklődést keltőek, élvezetesekek, tanulságosak is.

Hogy a látható nyelv a iskoláknak milyen mostohán kezelt kifejező eszköze, sokszor látható a végbizonyítványok, oklevelek kiállítási módjaiban is. Ezek a fokozottabban ünnepesebb kiállítást, a szemnek örömet kívánó, sokszor egy egész életre szóló, nem ritkán falra, keretbe, üveg alá kerülő írások a látható nyelv semmi tudásával, primitív ízléssel és íráskészséggel készültek. A jóízlésű aláíróknak nem csekély önuralomra van szükségük, hogy aláírják az ilyen végbizonyítványokat.

Az írás sablonos részének elsajátítása és a művészi kézírás kialakítása közötti serpentin úton sok állomás van. Miután itt nemcsak tantárgyról, de nevelésről is van szó, a kibontakozási folyamat hosszú és semmivel sem könnyebb, mint az erkölcsi szoktatás. De nem kell hozzá több vagy különlegesebb képesség, mint bármely más ismeretszerzéshez. Egészséges agyvelővel mindenki megtanulhatja. Normális képességű tanuló e téren sohasem lehet az utolsó. Ahhoz azonban, hogy az értelmi és technikai műveletek minden fogása, eleme különféle utakon és módokon ösztönyszerűvé és így eleven vérré legyen, nemcsak jó módszer, de idő is kell.

Az írástanításban kezdetben csak oktatásról, szoktatásról és gyakoroltatásról beszélhetünk. A tudatos munka, a formák hatáselemeinek a meg-

értése, az okok- és határookra visszavezetése, az értelem kielégítése, csak később kezd kibontakozni. Az írás értelmi vonatkozásaival és technikai teljességével a minőség, az érzés és a helyes értékelni tudás csak a 14. életév körül kezdődik. Ekkor már nem mindenütt tanítják, csak osztályozzák. A tanítóképzőkben is, hol a látható nyelvet nem általános, de szakműveltséget célzóan állították be, ez a népiskolai alapvető tantárgy csak nagyon csekély időt kapott. Csak az I. o. heti egy órájában tanítjuk. Köztudomású, hogy a heti egy órás tárgyak tanítása nem szokott eredményes lenni. A líceumokban, a tanítóképző-akadémiák előiskolaiban sem jutott erre több idő. Pedig azoknak, akiknek az írást tanítaniok kell, tudásuknak, ízlésüknek, bírálóképességüknek kell lenniök. Írástudás nélküli tanítók el sem képzelhetők. A tanító írásában szakmai tudásnak is kell lennie. E téren éppen az különbözteti meg a laikus műveltektől. Ezért felelté kíváncsot volna, hogy a líceumok I. osztályában ne csak megmaradjon a heti egy óra, de a II. o.-ban is kövesse heti egy óra. Az I. o. anyagát a kor és értelem szerinti folyóírás tanítása, a II. o. anyagát pedig a különböző technikával írt nyomtatottbetűs műveletek tölténék ki.

Az íráskészség gyakorlati, az írni tudás elméleti dolog. Az írott nyelvnek a szépsége nemcsak érzés, nemcsak gyakorlat dolga, de szellemi munka. Rengeteg értelmi rész van benne, amit tanítani és tanulni lehet. Az olvasható beszédnek is megvannak a maga különleges logikai, fiziológiai, pszichológiai, optikai és technikai szabályai, formái, amelyekhez logikai és egyéb okoknál fogva is kötve vagyunk. A líceumokban éppen ezeknek a közlése lehet csak a tulajdonképpeni írástanítás.

Az írás célja a közlés. A közlés módját azonban mindig a célszerűség szabja meg. A célszerű felismerése már szellemi tevékenység. Ez választja meg a formát, amit mindig ismereteknek, tudásnak, gondolkodásnak, okcsodásnak, tehát értelemnek kell átítatnia. A mit, mivel, hova és a hogyan kérdéseket mindig az értelem s nem a kéz dönti el. A kezét is csak a szellem teszi ügyessé. A szépségnek az ingerlő fénye csakis a gondolkodással teremtett formákból sugározhatik. Az írott beszédre rögtön meglátszik, hogy mennyi szellemi érték van benne. De mindezt csak olyanok tudják méltányolni, megítélni és értékelni, akik maguk is a szépérezést előidéző tényezők, az értékelés szempontjaitól szolgáló normatív értékmérők birtokában vannak.

A látható beszédnek a szépségét ma már másképpen ítéljük meg, mint a múltban. Az új értékelést az új írásmódnak az életbeléptetésével a legfelsőbb hatóság is magáévá tette. A szépséget az értelmes tagolás és a tetszetős térelosztás szerint ítéljük meg. Tehát csakis a szellemi munkát, a felsőbbrendűségnek a nyomait ítéljük és értékeljük. Az írott beszédben levő ösztönszerűségek és utánzások eddigi értékelései semmitmondóak voltak, a szellemi tevékenységet nem is érintették. Az iskolák által használt szép, rendes, csinos, elég rendes, rendetlen kifejezések, de maga a szépírás szó is idejüket multak, elavultak. Az életben betűvetésről, írásról, látható, olvasható, írott beszédéről beszélnek. A bennök levő szellemi erők szerint művészi, értelmes, jó és rossz írásokat ismernek. Az iskolák tehát jeles, jó stb. szavakkal is osztályozhatnák.

Az olvasható beszéd formaszintjének a megítélése és értékelése tehát nem olyan magától értetődő dolog. Komoly tanulmány, kényes ízlés, pallérozott szem, értelmesség lett finom ösztön szükséges ahhoz is, hogy egy finom munkát a nem finomtól csak megkülönböztetni is tudjunk. Mindezekből következik, hogy a látható nyelvre tanítás és nevelés ügyét egy iskola, egy intézet falain belül négyen-öten nem végezhetik. Amit különben is sokan csinálnak, senki sem csinálja. Ezért az írott beszédnek a tanítását, megíté-

léset és értékelését felelősséggel csak egy tanárra lehet bízni. Arra, aki ezt tudja, aki ezt tanulta, akinek az Utasítások szerint „a gondolatoknak esztétikai formák szem előtt tartásával való továbbításait” amúgy is tanítania kell. Arra, aki az olvasható nyelv kifejezéseit és előadási módjait több oldalról mutogatni, megvilágítani is tudja. Aki a tudással együtt megismerésekre is nevelhet. Akitől a látók a mai idők ízlésvilágát lehelő új formákat, kifejezéseket, előadási módokat is tanulhatnak. Aki a kereső komolyságban már az ezt követő frissiséget is észreveszi. Aki elvek szempontjából bírál, értelmez. Aki a végrehajtást mindig megdönthetetlen elvek szellemében és az egyéni lehetőségek figyelembevételével irányítja.

Azt a szellemi nézőpontot, ahonnan az írott nyelvet a legmegfelelőbben értékelni lehet, legkönnyebben és legbiztosabban csakis a látható nyelvet tanító tanár találhatja meg. Az írás megértéséhez szükséges összbemélyedés iránti érzék nála alakulhatott ki a leghelyesebben. Egy villanásszerű tekintettel való értékelésre, melyet az utólagos vizsgálatok is igazolni tudnak, csak ő képes. Ő ebben a tapasztaltabb, a sokat látott. Ő élte és éli át, ami az írásokban megtalálható. A mai idők ízlésvilága benne testesült meg a legjobban. Neki kell résen állnia, hogy e téren felmerülő újításokról idejében tudomást is szerezzen. A megjelenés egészét, az optikai együttest, széperzést előidéző tényezőkre biztosan csak ő tudja felbontani. Az egyéniség megőrzése és értékben fokozása csak az ő kezében biztosított. A közvetlen hatásokra és az általános külső képre vonatkozó indokolásokat csak ő adhatja meg. Az esztétikailag fontos részletekben is szükséges felvilágosításokat, útmutatásokat csak tőle kaphatják. Tudása és érzéke biztosíték arra, hogy minden körülmények között rátalál a szépre, a helyesre. Az esetleges egyéni kívánságokat célszerű, értelemfokozó, gyakorlatias, egyszerű és ízléses formákba megnyugtatóan csak ő tudja önteni és az egészbe szervesen beleilleszteni. Ezért a tanulók mindenféle írásmunkáitainak szemmel tartását, irányítását, valamennyi osztályban, legalább heti egy óra beszámíltatásával, az írott nyelvet, a betűvetést tanító tanárra kellene bízni.

A látható beszéd eredményes tanítása csak úgy lehetséges, ha

1. az írástanítás értelmi alapokra helyezkedik;
2. ha az anyag a kor és értelmi fok szerint közelálló célok elérését szemelőtt tartó részekre tagozódik;
3. a közvetlen hasznosság elve és a tanítóképzés a liceumok II. o.-ban is egy betűvető órát kíván;
4. a füzetek megválasztásában esztétikai és technikai szempontból a látható nyelvet tanító tanár is beleszólhasson;
5. a látható beszéd megítélése, értékelése, irányítása valamennyi osztályban egy kézbe kerüljön;
6. a rajztanárok ebben kiképzést kapjanak.

Ezen kívánalmak kielégítésével a látható beszéd színvonala máról-holnapra emelkednék és szépségekben napról-napra fokozódnék.

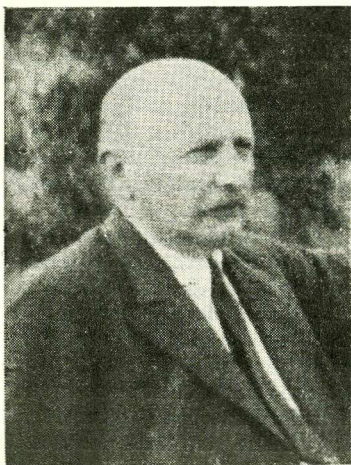
Pfalz György.

AKIK ELMENTEK.

Lux Lajos.

1883—1939.

Született 1883-ban Hajdúnánáson. A gimnázium hat osztályát szülővárosában, a két utolsót Debrecenben végezte, egyetemi tanulmányait Kolozsvárott. Gyakorlótanár volt Hajdúnánáson és Bösztörményben. 1908-ban a pápai református nőnevelő-intézet matematika-fizikai tanszékére tanárnak választja. 1914-ben hadbavonul és kötelességét teljesíti az orosz, román és olasz hadszíntéren. Csak 1920. januárban térhet haza.

A szülői ház tisztos környezetéből hozta magával az egyszerűséget, minden feltűnést kerülő, csendes munkaszeretetet. Az alföldi végtelen rónaságon erősödött meg éleslátása, mellyel a dolgokat mindig reális oldalukról, a maguk valóságában szemlélte. Ebben gyökerezett a gondolatoknak megkapó rövidegességgel.

mindig a lényegét kifejező fogalmazókészsége is.

A hajdúnánási tanulóévek alatt már bontakoznak a lélek színes virágai, melyek Debrecenben még jobban kiteljesednek. Azután következnek a gyümölcsöt érlelő évek. Kincses Kolozsvárt. Hogyne kapott volna szárnyra a lélek abban a környezetben, melyről a megboldogult maga így ír pár hónappal elköltözése előtt egyik tanártársa búcsúztatójában: „Tanárjelölt és teológus abban a távol keleti magyar Athénében a naponként tartott hitvitákon, collációkon úgy összeforrtak, mintha testvérekké váltak volna. E vitákon tisztult erkölcsi és világi szemléletünk. Valósággal mindenki okulhatott belőlük, bár mindegyik magánhordta a spontaneitás jellegét. Lassanként egész Kolozsvárott híresekké váltak ezek a délutáni viták.

A tudományok minden szakán frissítő gondolatokat termelt a kolozsvári egyetem. Hogy csak szigorúan a filozófia és pedagógia területén maradjak: vitán felül áll, hogy a kolozsvári *Böhm* Károly volt az, aki az újkori Magyarországnak legnagyobb, utól nem ért filozófusa, aki *Ember és világával* a magyar Kant nevet vívta ki. Vitán felül áll, hogy a pedagógiában a legmélyebb filozófiai alapon állt a személyiség pedagógiájának nevezett irány képviselője, *Schneller* István. Böhm a maga arisztokratikus mélységével, *Schneller* a krisztusi szeretet átható emanációjával nagy hatással voltak azokra, akik megértették őket.”

Kincses Kolozsvárból gazdag lelki kincsekkel tért vissza a fiatal tanár hajdúsági szűkebb hazájába, de csak rövid időre, mert 1908-ban már a pápai nőnevelő-intézet mennyiség-tan-fizikai tanszékét foglalja el.

Harminckét évre terjed pápai tanári munkássága, melyet megszakít a világháborús katonai szolgálat. Az orosz, román és az olasz harctéren becsülettel teljesíti kötelességét a hazáért. Már ezalatt az idő alatt is sok megpróbáltatás éri. El kell szakadnia fiatal feleségétől, el kell temetnie első

gyermekét. De ezek csak a kezdetét jelentik a megpróbáltatásokkal teljes életiskolának. Lux Lajos keresztyéni lélekkel viseli a csapásokat, mert életét nem földi dolgokra építette, hanem az örökkévalóságba kapcsolta bele. Ezért maradt mindig kiegyensúlyozott, harmonikus lélek. Ezzel a lélekkel lépett mindig tanítványai elé, ezzel ölelte magához barátait. Ez a lélek tette őt tanítványainak apaiszívű nevelőjévé, az iskola példatadó munkásává. Csak földi részétől búcsúztunk a sötét sírnál, lelke velünk marad!

EGYESÜLETI ÉLET.

Elnökségi ülés. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1939. dec. hó 18-án az I. ker. áll. tanítóképző-intézetben megtartott elnökségi üléséről. Jelen vannak *Padányi-Frank Antal* dr. elnökle mellett *Tabódy Ida*, *Molnár Oszkár*, *Lux Gyula* dr., *Mesterházy Jenő*, *Tscheik Ernő*, *Erdélyi Olga*.

1. Elnök előterjesztése alapján az elnökség tudomásul veszi, hogy az 1940-ben, Jászberényben tartandó közgyűlés előadója, *Móczár Miklós* igazgató *Az iskola és a tájegység kölcsönhatása egymásra* címen választotta meg előadása tételét. A közgyűlés időpontjául a választmánynak 1940. május 18-át javasolja az elnökség.

2. Az elnök a tanítóképző-intézeti tanárok megindítandó könyvsorozatával kapcsolatosan tesz javaslatot. A könyvsorozat létesítésére rendezett hangverseny párszáz pengőt hozott. Ez az összeg a terv megvalósításához még nem elég. De azért gondolhatunk már arra is, hogy mi legyen az első könyv tartalma? Már régen foglalkoztatja a gyakorlatiasság gondolata. Most különösen előtérbe lépett és nagyfontosságúvá lett a líceum létesítésével. A gyakorlatiasság kérdése még sok tisztázást kíván. Az elnök elgondolása szerint a terv úgy volna a legjobban megoldható, ha a közeli hónapokban előadást tartana *Gyakorlatiasság és eszményiség a liceumban* címen. Ebben az előadásában szeretné az Utasítás szempontjait kibővíteni. Ezután érintkezésbe lépne azokkal a kartársakkal, akik tárgyük keretében a gyakorlatiasság kérdésével már foglalkoztak. A tárgyakra vonatkozó tanulmányok is belekerülnének ebbe a könyvbe.

Mesterházy Jenő főtítkár a könyvsorozat kérdésével kapcsolatban ismerteti *Koltai István* tanítóképző-intézeti tanár levelét. *Koltai* levelében azt a javaslatot teszi, hogy az Egyesület a tervezett könyvsorozatban adjon ki a Magyar Tanítóképző félévszázados repertóriumát. Ezt a munkát a javaslatot tevő maga szívesen vállalná a nemes célra való tekintettel teljesen díjtalanul. A felvetett gondolatot az elnökség igen jónak találja. A Magyar Tanítóképző évfolyamaiban nagyon sok értékes tanulmány, cikk jelent meg, amelyet jó volna napvilágra hozni, hogy minél többen felhasználhassák. Nem is tudják sokan, mennyi értékesíthető gondolat található a régi füzetekben, mert már alig juthatunk régi évfolyamainkhoz. *Koltai* gondolatának a megvalósítása anyagiakon múlik. Ha az anyagi helyzet lehetővé teszi, az Egyesület foglalkozik vele.

Molnár Oszkár szerkesztő úgy vélekedik, hogy a könyvsorozat első kötetének aktualitásokat kell tartalmaznia, aminek a tanárok hasznát látják. Ezért az elnök gondolatának megvalósítása előbbre való. De szükséges a repertórium is. A harmadik dolog, amivel foglalkozni kell, az Egye-

sület története. Ennek gondolata felmerült már Quint József főtítkársága idején is. Más egyesületek is megírták történetüket. Javasolja, hogy mi is tartsuk fenn ezt a tervet.

Az elnök szerint a könyvkiadáshoz szükséges összeget több forrásból kellene megszerezni. A meginduláshoz szükséges anyagi alapot a hangverseny adta. Hangversenyt ezután is rendezhetünk, legalább kétévenként egyet. A Tanárok Házának is lesz most már minden évben jövedelme. A ház az Egyesületé, a jövedelemmel rendelkezik. A ház jövedelméből is fel lehet használni valamit a könyv kiadására. Harmadik lehetőség a minisztériumi államsegély. A gyakorlatiasság gondolata a minisztérium előtt rokonszenves, remélhető, hogy a könyvnek ilyen tartalmára való tekintettel nyerünk valamilyen támogatást.

3. *Mesterházy Jenő* főtítkár egy másik tagtárs levelét olvassa fel. Ez a levél a líceum és a tanítóképző rendtartása közötti különbségeket teszi szövé. Ilyen különbség van pl. az iskolai szünetek között. Főtítkár szerint az Egyesület ebben az ügyben mást nem tehet, mint hogy felhívja az intézetek igazgatóit, átmenetileg szüntessék meg ezeket a különbségeket. Budapesten a tanker. kir. főigazgatóság ebben a kérdésben már rendelkezett, úgy, hogy az egységesítés elvét követte.

4. Végül még a főtítkár sajnálattal jelenti, hogy az Egyesület taglétszámában kilépések és elhalálozások folytán csökkenés állott be. Kilépett nyolc tag: *Daru Mihály, Pál Sándor, Szathmáry Ferenc, Csiky István, Adamovits Jenőné, Balla Béla*, vitéz *Szomjas Frigyes*, id. *Buday Lajos*. Elhunytak: *Gömöri Sándor* tiszteleti tag, *Grész Ernő, Szarka Lajos, Lux Lajos* rendes tagok.

Több tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárja. K. m. f. *Padányi-Frank Antal* dr. elnök, *Erdélyi Olga* titkár.

Választmányi ülés. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1939. dec. 18-án a budapesti I. ker. áll. tanítóképzőben megtartott választmányi üléséről. Jelen vannak *Padányi-Frank Antal* dr. elnökle mellett *Tabódy Ida, Molnár Oszkár, Lux Gyula* dr., *Köveßy Jenő* (Szeged), *Csekő Árpád* (Pápa), *Förhécz József* (Győr), *Kovács Ernő* (Pápa), *Mácsay Károly, Barabás Endre, Pócza József, Tscheik Ernő, Mesterházy Jenő, Erdélyi Olga*.

1. A választmány a közgyűlés helyére, idejére és előadójára vonatkozó bejelentést jóváhagyóan tudomásul veszi.

2. A tanítóképző-intézeti tanárok könyvsorozatának megindítására vonatkozó javaslatokat ugyancsak örömmel veszi tudomásul.

3. A főtítkár bejelentése alapján tudomásul veszi a rendtartási különbségek megszüntetését kérő levelet, s jóváhagyja az intézeti igazgatókhoz küldendő felhívás tervét.

4. Sajnálattal veszi tudomásul a főtítkár bejelentése alapján az Egyesület taglétszámában beállott csökkenést.

5. A szerkesztő kér minden egyesületi tagot, hogy a nyugdíjazás, áthelyezés, lakásváltoztatás folytán előálló címváltozásokat hozza a kiadóhivatal, illetőleg a pénztáros tudomására, hogy így a lap szétküldése zavartalanul történhessen.

6. *Tscheik Ernő* ellenőr jelenti, hogy a pénztári könyveket, számadásokat a legteljesebb rendben találta. Közli, hogy a tagdíjhátralékok összege még mindig nagyon sok. 80 P-ös tagdíjhátralékok is vannak.

A választmány többek felszólalása után úgy határoz, hogy a tagdíjhátralékosokat levélben egyenként felszólítja. Ha ez a kérelem is hatástalan maradna, akkor az Egyesület kénytelen lesz keményebb eszközöket

alkalmazni a fizetést megtagadókkal szemben. Több tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárta. K. m. f. *Padányi-Frank* Antal dr. elnök, *Erdélyi Olga* titkár.

Decemberi tagértekezlet. — Jegyzőköny a T. I. T. O. Egyesületének 1939. dec. 18-án a budapesti I. ker. áll. tanítóképző-intézetben megtartott tagértekezletéről. Jelen vannak: *Padányi-Frank* Antal dr. elnök, *Tabódy* Ida, *Molnár* Oszkár, *Lux* Gyula dr., *Horvay* Ede, *Mácsay* Károly, *Piros* Gabriella, *Toller* Pia Janka, *Pócza* József, *Barabás* Endre, *Tscheik* Ernő, *Szabó* Gábor, *M. Richter* M. Sarolta, *Prochnor* Jolán, *Budai* Mária, *Árpásy* Gyula, *Kövessy* Jenő (Szeged), *Csekő* Árpád, *Kovács* Ernő (Pápa), *Mezősi* Károly (Kiskunfélegyháza), *Fórhécz* József dr. (Győr), *Ruisz* Márta, dr. *Hortobágyi* Tibor (Cinkota), *Szemes* Gábor (Jászberény), *Merő* László (Eger), *Chobodiczky* Alajos (Baja), *Erdélyi* Olga.

Az elnöki üdvözlés után *Csekő* Árpád igazgató *A székesfehérvári tanfolyam tanítóképzős kérdései* címen tartott előadást. — Hozzászólottak:

Szemes Gábor: Köszöni előadónak gondolatokban gazdag előadását. Az előadásból két gondolat emelkedik ki: a magyarcélúság és a népiség gondolata. Szükséges, hogy mindkettő középpontja legyen a liceumi nevelésnek és a tanítóképzésnek. A magyarcélúság és a népiség gondolatának szolgálatát fel kell szabadítani a tantárgyhoz kötöttség alól. Az intézetek egész berendezése, sajnos, nem mutatja a gyökeres magyar fajvédelmet. A cinkotai tanítónőképző-intézetben érezte ennek a szellemnek bevonulását. Itt az intézet folyosóit csak népviseleti képek díszítik. Neveljünk magyaros öltözködésre! Ők Jászberényben minden hivatalos megjelenéskor magyaros formaruhát viselnek. Kezdetben csak rajtuk volt látható, lassan a város többi urain is feltűnt, annyira, hogy a városi kaszinó egyik ünnepségén mintegy százan viselték. Helyesli előadónak azt a gondolatát, hogy cikkeinket, munkáinkat első személyben írjuk. Ez az első személyben való beszéd bizonyos felelősségtudatot juttat kifejezésre. Készséggel ismeri el, hogy a népművelés egyik legnagyobb kötelességünk a magyarságvédelemben. A jászberényi képző felismerte hivatását ezen a téren és valóságos népművelési középponttá fejlesztette ki az intézetet. *Balázs* Béla főigazgató analfabéta táblázatai eszméltették a tanári kart erre a feladatra. El kell ismernünk, hogy az állandó foglalkozásra való készség hiányzik a magyarságból. A liceum gyakorlatias célkitűzésében benne kell lennie ilyen irányú nevelésnek is. A munkában való kitartásra nevelünk, ha minél több alkalmat adunk kísérletezésekre, hosszabb ideig, esetleg évekig tartó megfigyelésekre. Iskoláinkból ilyen jellegű önálló feladatok megoldása hiányzik. ezért népünk gazdasági téren elmaradt. Szóvá kell tennie azt is, hogy a folyóiratokból tanítóképző-intézeti tanárok népi tanulmányai hiányoznak. Holott ezen a téren nekik kellene a kutató munkában előljárniok. Az előadóval szemben éppen nagyon is kíváncsúnak tartja, hogy a liceumi és tanítóképző-intézeti tanárok tudományos munkát végezzenek. A tanítóképző-akadémia tanárain keresztül a tájegység tudományos centruma legyen.

Barabás Endre együttérzéssel hallgatta az előadást, annál inkább, mert lelkét már harminc évvel ezelőtt ilyen kívánságok hatották át. Már akkor úgy látta, hogy a tanítóképző eltávolodott a néptől. Az előadótól felvetett eszmék sokifélék és nagyjelentőségűek. Első hallásra nem is lehet megfelelően méltatni azokat. Gondolkozni, eszmélkedni kell felettük. Nemely tárgy tanításának értéke a gyakorlatiasság, a nép szempontjából csekély. Természettan, vegytan, gazdaságtan, számtan teljesen gyakorlati alapon, a kataszteri hivatal jegyzőkönyvének adatai, a gazdasági kertben végzett munkálatok alapján kellene tanítani. A népiség, fajiság fogalmát széle-

sebb körben vegyük revízió alá. A nemzethez nemcsak a tiszta fajúak tartoznak; a hazának minden magyarérsű lakója érték. Az együttélésben nagy átalakító erő van. Ezért ne akarjunk mindenkit magyarosítani, sokkal jobban egyesít bennünket a sorsközösség, a közös cél.

Tanai Antal felszólal, mert az előadó említette nevét, módszerét. A hallgatóságnak esetleg az lehet a benyomása, mintha ő nem ragaszkodnék a tantervhez. Mindig elvégezte, amire kötelezve volt, de úgy érzi, a jövő tanítójának többet kell adni a kötelező tananyagnál. A tanterv régebben készült. Készítői nem tudhatták, mi lesz 10 év múlva. Tanítványai körében gyakran kellett tapasztalnia, hogy kiváló magyarokról sokan nem tudnak. Fájt neki ez a felismerés. Ettől kezdve törekedett arra, hogy tanítványaival minden magyar értéket megismertessen. Ha ő liberalizmusról, liberális sajtóról, titkos választójogról beszél tanítványaival, az még nem politika, hanem honvédelem. Szükséges azért, hogy a népet okosan tudja majd vezetni a fiatal tanító. Tanára az építő nemzeti gondolat jegyében tárja eléje ezeket a gondolatokat, kétséges, hogyha más források alapján szerzi meg ismereteit, akkor is így lesz-e? Nagyon fontosnak látja az iskolák könyvtár-reformját. Minden intézeti könyvtárt fel kell szerelni a nemzeti szellemű neveléssel kapcsolatos kötelező olvasmányokkal, amelyek a magyar kérdést keresztény és nemzeti alapon tárgyalják.

Horvay Ede a magyarcélúság és népiség gondolatát örömmel fogadta az előadásban. Sajnálja, hogy az előadó csak érinteni tudta a kérdéseket. Az előszónak vitathatatlanul nagy ereje van a nép gondolatainak irányításában, de a tudás terjesztésének igazi eszköze mégis csak a betű. Lényeges tehát, milyen írás jut a nép kezébe. Arra neveljük, hogy ne tekintsen minden nyomtatott betűt színigazságnak. *Sztankó Béla* főigazgató működése valóban mélyreható, széleskörű volt. Örömmel hallotta, hogy mint nyelvész és földrajzszakos tanár is felejthetetlen benyomásokat hagyott tanítványai lelkében. A magyar dal, magyar zene feltámasztása, megerősítése érdekében végzett lelkes, úttörő munkássága pedig mindannyiunk előtt közismert.

Padányi-Frank Antal dr. örömmel üdvözlí előadó szavaiban a személyes állásfoglalás gondolatát. Ne azt tanítsuk pl., hogy a nevelés céljáról mit mond Ziller vagy Rein, az a fontos, hogy a tanár mit tart erről. Nem a személy előretolása ez a magatartás, hanem felelősségtudat. A magyarság kérdésének gondozása mindannyiunk állandó kötelessége. Öntudatos magyarságra kell törekednünk. Erre segít a népismeret. A népismeretet, néprajzot már becsempészte a tanítóképzőkbe a hivatásórákon keresztül. Örülünk, hogy ezek az ismeretek legalább itt megvannak. Be kell vallanunk, hogy a néppel szemben sok tekintetben gyökértelenek voltunk. Tartsunk lelkiismeretvizsgálatot, mit nem csináltunk jól? Minden erőnkkel a nép szeretetére neveljünk. Bárhonnan jön az a gondolat, hogy a nevelést magyarabbá kell tennünk, fogadjuk el, mert jó gondolat. Valósítsuk meg tantárgyaink keretében. Ő neveléstörténeti könyvében mindenütt igyekezett erre. A helyes gondolatok egész sorát üdvözlí az előadásban. Pl. a népiskola nem előkészítő iskola; apró dolgokban, részletkérdésekben legyünk nagyok. De már nem engedné megerősödni a magyar hibákat: a munka elodázását és az utolsó pillanatban, lendülettel való megoldását. Ez nem helyes, ebbe ne nyugodjunk bele. Inkább javítsuk. Mindent, ami nagy érték, ápoljunk, ami hiba, gyomláljuk ki.

Csekő Árpád elnézést kér, amiért ilyen nagy anyagot fogott össze előadásában. Sok dolgot csak érintett, abban az elgondolásban, hogy arról vallott meggyőződése közismert. Így kerülhetett abba a helyzetbe, mintha

ő Sztankó Bélában csak a földrajz tanárát értékelné. Az elhunyt főigazgatónak a magyar dalтанítás érdekében kifejtett nagyszerű munkája mindenki előtt nyilvánvaló, s az érte járó tisztelet és elismerés mindenki részéről magától értetődő. — Több tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárta. Padányi-Frank Antal elnök, Erdélyi Olga jegyző.

I R O D A L O M.

Görffy István: *A néphagyomány és a nemzeti művelődés.* A Magyar Táj és Népismeret Könyvtára 1. száma. Második kiadás. Budapest, 1939. 88 lap. Ára 2 P.

A népismeret jelentőségét ma már senki sem tagadja. Sokan érzik is, hogy tenni kellene valamit. A magyar középosztály zöme azonban — sőt bátran mondhatjuk, hogy a nemzet vezető rétegének szintén nagyobb rétege — tájékozatlan a magyar népismeret kérdéseiben.

A nemrég tragikus hirtelenséggel elhunyt Györffy István egyetemi tanár ebben az előttünk fekvő, utolsó munkájában ezt a tájékozatlanságot szünteti meg. Nagy vonásokban megmutatja azt az utat, hogyan lehetne a mai keretek között a népi-nemzeti művelődést a néphagyományok szerephoz juttatásával megvalósítanunk. Külső formájában igénytelen megjelenésű ez a füzet. Tartalmánál fogva azonban a legutóbbi évek tudományos magyar irodalmának legjelentősebb alkotásai közé kell soroznunk. A magyarság egyik legégetőbb sorskérdését: a nemzetmegtartó néphagyományok ápolásának szükségességét hirdeti meggyőző erővel. Felrázza a közvéleményt a közönyből, tájékoztat a népismeret körébe vágó összes kérdésekről és a tizenkettedik órában hívja fel a hivatalos körök figyelmét mindarra, amit ezen a téren tenniök nemzeti kötelesség.

A 40 pontban tárgyalt gazdag anyagból bemutatás céljából csupán a következő részleteket emeljük ki:

Nemzeti hagyományaink eredetének megértése miatt vázolja a ma is még fennálló kétrétegű magyar társadalom másfél évezredes multját az ugor eredetű elő-magyar és a fejlettebb műveltségű bolgár-török réteg egymáshoz való viszonyában. A mai úri osztály örzi az inkább török jellegű nemzeti hagyományt, míg a parasztság az inkább ugor örökségű néphagyományt. A néphagyomány tart meg bennünket magyarnak s a nemzetközi műveltség tesz bennünket európaivá. Ma az iskola- és könyvműveltség fénykorát éljük s a néphagyományok ápolásával nem törődünk. Pedig az ország lakosságának kétharmad része: a parasztság a néphagyományt vallja magáénak. Itt az ideje, hogy a középosztály felülvizsgálja a nemzeti műveltségről vallott eddigi felfogását s a néphagyományt tegye a magyar nemzeti művelődés alapjává.

Legnemzetibb hagyományunk a magyar nyelv. Fennmaradását a népnek köszönhetjük, mert a művelt társadalmi réteg többször hűtlen lett hozzá. Az irodalom nyelve ma napról-napra közeledik a népnyelvhez. Az iskolában mégis üldözik a tájnyelvet, pedig iskolahagyott parasztyermék visszatér a nyelvjáráshoz, mihelyt kitette a lábát a tanteremből. A tanítókat, tanárokat, lelkészeket éppen ezért a népnyelv helyes értékelésére kell nevelnünk. A magyar nyelvi hagyományok összegyűjtésével nem törődünk. Az Etymológiai Szótár megjelenése elakadt. Tájszótárunk, Nyelvtörté-

neti Szótárunk hiányos és elévült. A nyelvhasználatok összegyűjtésére, feldolgozására és kiadására önálló Magyar Nyelvtudományi Intézetet kellene létesítenünk. Az általános tankötelezettség megtanította a népet ugyan olvasni. Ezzel egyidejűleg azonban nem gondoskodtunk a nép lelki igényeit kielégítő olvasmányokról.

A népi közösségnek a hagyomány és a szokások azt jelentik, amit a nemzetnek az alkotmány és törvény. Sok egyéb között a népi szokásjog figyelembe nem vétele is egyik ok, hogy a nép és a felsőbb társadalmi réteg között levő nagy szakadék egyre jobban tágul. Parasztszemléletünknek és értékelésünknek meg kell változnia, ha azt akarjuk, hogy a paraszt úrszemlélete is megváltozzék.

A nagyközönség a magyar népművészet felől igen tájékozatlan — írja Györffy professzor. Az iskolában ez irányban alig kap nevelést. Szükséges volna úgy a Tudományegyetemen, mint a Zeneművészeti Főiskolán külön tanszéket szervezni a magyar népzenenek. A népi dráma, a népi játék, a népi tánc nemzeti értékét az eddigénél fokozottabb mértékben kell elismernünk és védenünk. A népviselet, a magyaros építkezés, a magyar konyha szintén a nemzeti jelleg kifejezésének lényeges tartozéka.

A hagyományos népi tudás igen sokoldalú. A magyar népi állattartás és földművelés apáról fiúra száll. Egy évezred óta hagyományosan fejlődött és az európaiktól teljesen különböző gazdasági rendszer, amely a mi viszonyainknak tökéletesen megfelel. Egész hivatalos gazdasági nevelésünk pedig küzdelem ez ellen a magyar gazdálkodási rendszer ellen.

A néphagyomány őrzése a megszállt területeken nagyobb gonddal történik, mint a csonka országban, mert ott megérezték nemzetfenntartó erejét. Itt is sürgősen cselekednünk kell. Az összes néphagyományi kérdésekben való tanácsadásra Országos Néphagyományi Tanácsot kellene felállítani, amely a könyvkultúrával szemben az ősi népi műveltséget képviselné. A nemzeti nevelésben a népi műveltségnek a jövőben nagy szerepet kell játszania. Eppen ezért szükségesnek tartja, hogy a katonatisztképzésben, a jegyzőképzésben, a papképzésben és a tanítóképzésben a népismeret döntő fontosságú tanulmánnyá váljék. Helyet kér a népismeret tanításának a középiskolában, az egyetemen és a főiskolákban is.

A népismeret terjedése érdekében a Néprajzi Múzeumnak minél előbb vissza kell kapnia önállóságát. Nem szabad pusztán csak tárgyak gyűjtésére szorítkoznia, hanem a szellemi néprajzi gyűjtést is fokozottabban meg kell indítania. Nagyméretű tárgyak gyűjtésére szabadtéri múzeumot kell létesíteni. Tovább már nem odázható tennivaló a néprajzi műemlékek törzskönyvezése is. A helynévgyűjtés úgy Csonka-Magyarországon, mint a megszállott területeken azonnal megindítandó volna.

Mindezek fejtartásával a szerző azt kívánja hangsúlyozni, hogy a magyar társadalom legnagyobb erőforrása a nép. A magyar nemzetmentés egyetlen módja ma a nép felé való igazodás. Ezt az ifjúság ösztönösen megérezte. Végre a középosztálynak és az iskolának is meg kell éreznie, s a nemzeti művelődés alapjává a néphagyományt kell tennünk.

Ime, csak néhány szemelvényt mutattunk be abból a sok feladtból, amit a néphagyománynak a nemzeti művelődés gerincévé tételében Györffy professzor sürgősen megvalósítandónak tart. Talán ennyi is elég annak érzékeltetésére, hogy ez a kiadvány milyen nagyjelentőségű.

Mindannyian élénken emlékezünk még Györffy professzornak egyesületünk jubiláris közgyűlésén (1939. májusában) *A népismeret jelentősége a tanítóképzésben* című nagyhatású előadására, amely mindezt — sajnos

— még nem jelent meg folyóiratunk hasábjain.* Már akkor azzal a meggyőződéssel távoztunk mindannyian, hogy a néphagyományok értékelésére és megbecsülésére elsősorban a tanítókat kell ránevelnünk és hogy a tanítóképző-intézetben, illetőleg a liceumban minden tantárgyban a népi szemléletnek kell uralkodnia. Egyesületünk elnöksége már e kérdésnek jubiláris közgyűlésük tárgysoroatába illesztésével tanúbizonyságot tett arról, hogy felismerte a népismeretnek a nemzetnevelésben eddig méltánytalanul mellőzött szerepét. A folytatás a tanároktól függ. De hogy mindenki saját szaktárgyának keretében megtehesse azt, amit a néphagyománynak nemzeti kincsé válásában megtehet, feltétlenül el kell olvasnia ezt a kis könyvet. Minden intézet tanári és ifjúsági könyvtárában helyet kell kapnia. Ennek a munkának eddigi nagy hatását legjobban az igazolja, hogy rövid idő alatt második kiadás vált szükségessé. Bárcsak ennek a kelendőségnek arányában valósulna meg Györffy professzor szellemi öröksége.

Jankovits Miklós dr.

N. Bartha Károly: *A debreceni gubacsapó céh.* Debrecen, 1939. 79 lap. Főbizománys: Stúdium.

Bartha Károly a magyarság tárgyi néprajzának kitűnő munkása. Erdelődését különösen a debrecenvidéki magyarság népeletére irányítja. Számos derék munkája (*A debreceni fésűsmesterség* 1929; *Magyar néphagyományok* 1931; *Húsvéti rigmusok* 1938 stb.) után most egyik tősgyökeres magyar mesterségnek, a debreceni gubacsapó céhnek művelődéstörténetét, néprajzát, szokincseit dolgozta fel a töle már megszokott alapos részletességgel. A mű szakszerű értékén túl annak is szép példája, hogyan kapcsolódhatik bele a tanár iskolája környezetének szellemi világába, népeletébe és hogyan tehet szolgálatot ezen keresztül az egyetemes magyar tudománynak.

Bálint Sándor.

Volly István: *Népi játékok.* Budapest, 1938. I. kötet, 68 lap, II. kötet 88 lap, III. kötet 72 lap. Egyetemi Nyomda.

Napjainknak mindinkább erősödő törekvése, hogy a magyar népkultúra ősi kincseit, amelyek ezeregy kedvezőtlen körülmény hatása alatt pusztulásnak indultak, a magyar jövő számára megmentsük. Az új magyar kultúra nem nélkülözheti az elmúlt magyar évszázadok történelmi és népi tanulságait. A néprajzi gyűjtés tehát nem elégedhetik meg annyival, hogy anyagával csak néhány szaktudós és lelkes műkedvelő foglalkozzék. A magyar népkultúra értékeinek nemcsak modern zenénket, építészettünket, irodalmunkat, iparművészetünket kell felfrissítenie és megtermékenyítenie, mint ahogy ezt meg is tette, hanem az egész magyar közgondolkodást, különösen pedig az iskolában növekvő új magyarság lelkiületét kell át meg át járnia.

Ebből a megfontolásból fakad Volly Istvánnak, a budai képző neveljének fenti gyűjteménye. Az első kötet tartalma: *köszöntők, lucázás, regősének, Balázs- és Gergelyjárás, húsvét- és pünkösdjárás.* A második kötet: *betlehemes, bölcsőske, háromkirály.* A harmadiké: *ballada- és históriajátékok, arató és szüreti ünnep, fonó.*

E népi játékok összeállításával Volly jó ízlésről, pedagógiai készségről, magyar érzésről tett szép bizonyosságot, egyben nagy szolgálatot tett velük a magyar zenélésnek. Több darab saját gyűjtéséből származik. Nevelők: óvónők, tanítók, tanárok sok okulásra forgathatják e külsőre is nagyon tetszetős füzeteket, ott van a helyük minden iskola könyvtárában. A cél

* Meggyőző erejű előadásának kéziratát Györffy tanár úr nem bocsátotta rendelkezésünkre. Nagyon szerettük volna megjelentetni. A tanár úr, úgylátszik, máshol akarta kiadni. — Szerk.

mindnyájunké: a magyar ifjúságnak, amelyből tanulmányai során „úr” lesz, töretlen magyar élményeket adni.

Bálint Sándor.

Ranschburg Pál dr.: *Az emberi tévedések törvényszerűségei.* Budapest, Novák Rudolf és Társa kiad., 1939. 198 l. Ára 5 P.

Az európaihírű pathopszichológus hosszú évek munkájának eredményét teszi közzé ebben a műben. A probléma nem új. A szerző már 1897 óta foglalkozik vele és megoldása érdekében úttörő munkát végzett. Széleskörű elismerésre tett szert. Az általa legismertebb területen mozog állandóan, csaknem teljesen saját tapasztalataira és gyűjtéseire támaszkodik fejtegetéseiben. E tekintetben kissé túlzásba is megy, mert amíg a külföldi szerzőktől többször idéz vonatkozó adatokat, addig a magyar kutatások és megfigyelések eredményeit, közvetlen munkatársai adatait kivéve, csaknem egészen elhallgatja. A külföldiek közül is Freud, Stekel, Jekels stb. közléseit is vagy egyáltalán nem, vagy csak futólag említi. Ferenczy Sándor és Somos Lajos adatai szintén több helyet kaphattak volna. Általában sajnálnunk kell, hogy a kiváló pszichológus egyáltalán nem közli a probléma irodalmát.

A mű fenti széphibája mellett is hézagpótló a magyar pszichológiai irodalomban. Magyar szerzőtől ez az első részletes és tudományos alapon megírt munka, amely az olvasási, írási és beszédbeli hibák normális törvényszerűségeit tárgyalja oly korszerű megvilágításban, hogy annak tanulmányozása a pszichológusok számára elengedhetetlen, a tanítók és főleg a dolgozatok javításával foglalkozó tanárok részére igen hasznos, talán szükséges is.

A szerző abból a tapasztalati tényből indul ki, hogy a normális, sőt művelt ember írása, olvasása, beszéde közben is akadunk oly hibákra, tévedésekre, botlásokra, amelyek, ha szórványosak is, bizonyos állandó törvényszerűségeknél vannak alávetve. Ezeket a törvényeket legjellemzőbben a gátlásos tényezőkre, továbbá a nyelv kialakulásának és fejlődésének törvényeire vezethetjük vissza. Ezekre az alapvető tényezőkre rámutatandó, „azon törvényeket próbálja ismertetni a szerző, amelyek a beszéd elemeivel, a beszédhangoknak a beszéd magasabb egységeiben — szótag, szó, mondat stb. — a harmóniáért való törekvés szolgáltatában elszennvedett módosulásait, változásait, mint történetek, mint folyamatok és mint akarásos cselekvések megszabják.” A törvények röviden így csoportosíthatók: 1. a legkisebb ellenállás irányában végbemenő történések törvénye (Hamilton-féle törv.); 2. a homogén szóelemek egybeolvadásos summatív gátlásának törvénye, amelynek értelmében az érintkező lelki tartalmak annál kevésbbé zavarják egymást, minél eltérőbbek és annál inkább, minél nagyobb a hasonlóságuk, minél homogénebbek. Tehát a lelki tartalmak egyformaságuk mértékének megfelelő fokban törekszenek közös egységbe tömörülni, mégpedig rendszerint a másodazonos beolvadása révén. A továbbiakban a törvények megjelenésének részletezését adja a szerző.

A II. rész a elszólási, olvasási és írási tévedéseket tárgyalja igen bőséges példaanyag alapján. Itt a perseveratiókra, dissimulatiókra, substitutiókra, contaminatiókra, elisiókra, az *r-l*-elszólásokra kell felhívunk az olvasó figyelmét.

III. A sajtóhibák tárgyalása napilapok, folyóiratok s könyvek hibanyagára támaszkodik. Különösen e résznél nyílik alkalma a szerzőnek, hogy a figyelem fontosságát kimutassa a hibázás elkerülésének szempontjából. E kérdés részletes kifejtésével az egész műben nem találkozunk. A szerző ezt a hiányt ismételt utalásokkal pótolja. Ez a különben leg-hosszabb fejezet igen tanulságos a sajtóhibák megítélését illetően. A bő

hibaanyag mindenoldalú megvilágításra alkalmat ad. Néha ugyan túlságosan messzemenő következtetéseket von a szerző s nagyobb jelentőséget tulajdonít a pszichológiai tényezőknek, mint az a technikai adottságok teljes figyelembevételével megengedhető lenne. Több más fejezetben maguk a mű nyomtatott szövegébe becsúszott sajtóhibák szolgálnák a szerző elméletének igazolását, pl. a 19. old. az *elszólások* helyett *elszólások* áll (előtte u. i. az első szó van), de milyen módon magyarázható erőltetés nélkül az ugyancsak a 19. old. található „rednszerezést” hibás szedése, vagy éppen midőn leszögezi, hogy a *magánhangzó* helyett rendszerint *magánhangzót* szed a szedő hibás szedés esetén, ezt a sajtóhibát találjuk a szövegben: „*létre jöttébsn*”, ami mindjárt ellentmond a szabálynak (89. old.), jöllehet u. azon az oldalon csak még egy (valószínűleg) sajtóhiba akad, amikor tévesztetnek helyett tévesztenek áll. Vagyis, ha el fogadjuk is, hogy a hibajavító tévedéseit inkább magyarázhatjuk pszichológiai tévedésekkel, noha egyéb tényezők is közrejátszhatnak, míg a szedésnél gyakran tisztán technikai tényezők játszanak közre. (Az általam felhozott esetben könnyen megtörténhetett, hogy a hibás s az e-betűk fiókjába akkor került, mikor egy előző szöveg betűit szedték szét, tehát most a szedő egyszerűen e-ként emelte azt onnan ki. Vagy hogyan lehetne pszichológiailag megmagyarázni, miképpen került a szövegbe a 97. és következő oldalakra oly sok kislakú t-betű a nagyszámú rendes alakú t-betű mellé.)

A IV—VI. rész az olvasási és írási hibák további sajátos törvényszerűségeit tárgyalja. Az érdekes és értékes fejtegetések további vizsgálódásokra sarkalhatnak, hogy a magyar gyermek és felnőtt sajátos helyesírás-hibáinak széleskörű összegyűjtése alapján olyan helyesírási hibagyakorisági szótárt lehetne összeállítani, aminek révén a mainál gyakorlatibb és eredményesebb helyesírás-tanítási módszert lehetne kialakítani. Így szolgálná a pszichológia a sajátos célján túlmenően a gyakorlati, magyar életet is.

A VII—IX. rész a kóros esetekben mutatkozó hibák vizsgálatával foglalkozik. Ezen a téren oly alapvető munkát végez a szerző, hogy ez magában is elegendő lenne a szakkörök figyelmének felkeltésére.

A X. rész feleletet ad a mű bevezető részében hivatkozott, de el nem döntött kérdésekre. Rámutat arra, milyen szerepe van az „én”-nek a tévedésekben és hibázásokban, amennyiben a hiba a véges erejű *egyén* testi és egyúttal lelki énjének küzdelmén múlik. Az *egyén* veleszületett adottságai állandóan bizonyos mértékig determinálják az *egyén* lelki folyamatait. Azonban tévedni „emberi dolog”, vagyis valamennyiünkben lehetnek bizonyos állandó irányú vagy pillanatnyi fogyatékoságok, amelyek a hibázás ilyen állandó vagy pillanatnyi magyarázatát adják. Ezeknek az okforrásoknak felkutatása és törvényszerűségeinek megállapítása fontos pszichológiai feladat. Ez teszi jogosulttá a tévedés-, illetőleg hibabiant, mint a pszichológia rész tudományát.

Zentai Károly.

Dr. Boda István: *A „lelki” fogalma és az „eszméletek”.* Debrecen. 1939. Különlenyomat a Mitrovics Gyula tudományos működésének 50. évfordulója alkalmából kiadott emlékkönyvből. (Új Élet Felé Tanulmány-sorozat 4. sz.) Studium főbizománya. Budapest, 13 l.

Az eszmélet, illetőleg az eszméletsszerveződések kérdésével szerzőnk többször foglalkozott. Idevágó munkái: *Az eszmélések organizálása, Két alaptörvény* (M. Pszich. Társ. Közl. 2. sz.), *Bevezető a lélektanba, Egy lélektani rendszer vázlata*; továbbá egy német nyelvű cikke.

E dolgozatnak az a célja, hogy összefoglalja röviden „az eszmélet

(Sinnung) fogalmát, a lélektani rendszerezés középpontjába állító lélektani szemlélet néhány főbb tételét".

Az „eszmélet” fogalma bármely lélektani szemlélet számára nélkülözhetetlen. Az eszmélet fogalma alá tartoznak: 1. az összes tudattartalmak (érzékletek, érzéki szemléletek, képzetek, emlékképek, utóképek stb.), fogalmaink, ítéleteink, gondolataink, érzéseink. Az eszmélet fogalma jelenti mindazt, ami e tudattartalmakban közös. Jelentősége a fenti körök szorosabb egységbe való vonásában van. 2. Az aktuális és a volt tudattartalmainknak lényegi egyfésélege is jól összeesik e fogalommal. Segítségével az emlékképek felmerülhetősége is jól megmagyarázható. 3. Az értelmes, pszichés mozzanatok is az eszmélet felvételét kívánják. A problémák továbbélnék tudatunkban és amikor egy problémát újra felidézünk, az igen gyakran azonnal más, mint volt legutóbb. 4. Az eszmélet fogalma jelenti az „én” egy bizonyos tudatfele előtt tudatosult lelki alakulatokat is. Így magyarázható meg a hipnotizáltak kétféle tudata, így különíthető el az álmodó egyén álomszövő és álomszemlélő tudata, vagy a „két életű” egyének tudata. 5. Az eszmélet a legelemibb tudattartalmaknak és a legátfogóbb értelmi szemléletek lényegi egyneműségét is jelenti. Az eszmélet fogalmát a következőkben adja: „eszmélet” mindaz, ami az én egésze vagy bármely tudatfele vagy tudatrétege előtt bármikor és bármely tudatvilágossági fokon tudatossá vált.” (6. l.)

A lelki mozgás kezdete az eszmélés. (6. l.) A „lelki” sajátossága a ráeszmélés. A „biopszichés”, „biológias” és „lelki”-ek éppen az eszmélés fogalmával választhatók el egymástól. Az eszmélések egymással és a lelki tartalmak összességével is kapcsolatba lépnek. Ha valami eszméletté válik, beleszerveződik eszméléseinkbe.

Az eszméletsszerveződések fejlődésében 3 fázist vesz fel: 1. egy primitív elsődleges „globalitás” fázisát, 2. differenciáló elemzés fázisát, 3. egységbevonás fázisát. A szerveződési módban típusos különbözőségek is megkülönböztethetők (állandó, változó stb.). Tipológiai problémákkal itt nyílik kapcsolat. Az eszmélődések szerveződése formai szempontból nem folyamatos. Ez megegyezik szerzőnknek a lelki történések ugrásosságára vonatkozó régebbi tételével.

A befejezésben ismételten rámutat szerzőnk arra, hogy a lelki tényekkel csak egy oly lélektan foglalkozhat kielégítően, amely belülről, a pszichés életből indul ki és nem alulról, kívülről vagy felülről.

A lelki életnek egy sajátos problémáját tárja elénk a szerző. E kis mű összefoglaló jellegű, benne a szerzőnek e tárgyra vonatkozó vizsgálódásait találjuk összefoglalva. Evvel magyarázható helyenként az a túlságos tömörség is, mellyel e kérdést tárgyalja. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Dr. Garai József

H I R E K.

Kinevezés, címadohányozás, előléptetés. — A kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére dr. *Radnai* Oszkár tanügyi főtanácsos, ttőképző-int. igazgatói címmel felruházott bpesti VII. ker. áll. ttőnőképző-int. rendes tanárt tanügyi főtanácsos, tanítóképző-int. igazgatóvá kinevezte; *Nádler* István esztergomi rk. ttőnőképző-int. igazgatónak a tanügyi főtanácsos, ttőképző-int. igazgatói címet adományozta; *Khin* Antal lévai áll. liceumi r. tanár, megbízott igazgatót 1939. nov. 1-től kezdődő hatállyal a VI. fiz. osztály 2. fokozatának megfelelő 11. fizetési fokozatba előléptette; *Radós* Gyula orsz. izr. ttőképző-int. r. tanárt az 1939. júl. hó 1. napjától kezdődő hatállyal a VI. fiz. o. 3. fokozatának megfelelő 10. fiz. fokozatba előléptette.

Kormánytanácsosi cím adományozása. — A kormányzó a miniszterelnök előterjesztésére Drozdy Gyula ttőképző-int. gyakorlóisk. tanító, körzeti iskolafelügyelő, a Néptanítók Lapja főszerkesztőjének a népművelés terén szerzett érdemei elismeréséül a magyar királyi kormánytanácsosi címet adományozta.

Igazgatói kinevezés. — A közokt. miniszter *Csekő* Árpád pápai áll. tanítóképző-int. r. tanár megbízott igazgatót az áll. tanítóképző-int. igazgatók létszámába igazgatóvá a VII. fiz. osztályba kinevezte.

Kisdedővásügyi felügyelői kinevezés. — A belügyminiszter vitéz Rozsnoky Antal áll. óvónőképző-int. tanárt a belügyminisztérium tisztviselői létszámába kisdedővásügyi felügyelővé a VII. fiz. osztályba kinevezte.

Kinevezések. — A közokt. miniszter *Turcsányi* Sipos Margit győri, Molnárné Sövény Ilona bpesti II. ker. áll. ttőnőképző-int., *Jeges* Károly kőszegi áll. ttőképző-int., *Mézes* Etelka győri áll. ttőnőképző-int., *Csonka* Gyula munkácsi, dr. *Kelemen* József bpesti I. ker., *Werger* Márton bajai, dr. *Kiss* Lajos nyiregyházi, *Schenk* Géza bajai, dr. *Pál* Sándor kőszegi áll. ttőképző-int., *Kiss* György győri, *Hortobágyi* Tibor cinkotai áll. ttőnőképző-int. helyettes tanárokat, valamennyit jelenlegi állomáshelyén az áll. ttőképző-int. tanárok létszámába rendes tanárokká; *Bársony* Sándor nyiregyházi áll. ttőképző-int. és *Sümeghy* Vera bpesti VII. ker. áll. ttőnőképző-int. h. testnevelő tanárokat ugyancsak jelenlegi állomáshelyükön áll. testnevelési r. tanárokká; *Szhiba* Antal munkácsi áll. ttőképző-int. h. tanárt az áll. ttőképző-int. r. tanárok létszámába, dr. *Bálint* Sándor szegedi kir. kat. ttőképző-int. h. tanárt a kir. kat. ttőképző-int. r. tanárok létszámába rendes tanárrá kinevezte. — A közokt. miniszter *Kerny* Gizella cinkotai áll. ttőnőképző-int., *Arany* Lajos kőszegi, *Lugasi* György bajai, *Gajári* Mihály nyiregyházi, *Bolvári* Zoltán nyiregyházi, *Uherkovich* Gábor pápai, *Suta* Gyula kőszegi és *Wágner* Ferenc bpesti I. ker. áll. ttőképző-int. óradíjas helyettes tanárokat jelenlegi állomáshelyükön áll. ttőképző-int. helyettes tanárokká kinevezte. — A közokt. miniszter *Solymos* Anasztázia kisegítő óvónőt a bpesti áll. óvónőképző-intézetbe helyettes mintaóvónővé kinevezte. — A közokt. miniszter *Lesták* Emma bpesti II. ker. áll. ttőnőképző-intézetbe szolgálatátelre beosztott áll. gimnáziumi óraadó-helyettes tanárt az áll. gimnáziumi tanárok létszámába rendes tanárrá kinevezte.

Szolgálatátelre beosztás. — A földművelésügyi miniszter *Ramsay* Gyözné Kozó Irma gazd. tanárnőt az 1939—40. tanév végéig szolgálatátelre a cinkotai áll. tanítónőképzőhöz osztotta be s egyúttal megbízta a VII. ker. áll. tanítónőképző-intézetnél is a gazdasági ismeretek tanításának ellátásával.

Személyi hírek, előadások. — Vitéz *Komárnoky* Gyula *Óvodai kisded-*

kézimunka címen gyakorlati szempontból is rendkívül értékes munkát írt. Benne szemléltető módon ismerteti a kisgyermek játékos munkáinak módszeres feldolgozását és az óvónő által készíthető óvodai szemléltető eszközök elkészítését. A sok szövegrajzot tartalmazó könyvet elemi oktatással és tanítóképzéssel foglalkozók is haszonnal forgathatják. Ára 5 P, s megrendelhető a szerzőnél (III., Gyömbér-u. 7.). — *Gyulainé Hidy Mária*, a IV. ker. ttónőképző zenetanára dec. 29-én hegedűdarabokat adott elő a rádióban. — *Jankó László* ny. ttóképzői igazgató dec. 17-én a győri Kisfaludy-Körben *Cikolasziget neve, eredete, hagyományai* címen olvasott fel. — *Váradi József* az Orsz. Köznevelési Tanácshoz történt beosztása következtében lemondott körzeti iskolafelügyelői és tanulmányi felügyelői tisztéről. A közokt. miniszter a két tisztségben teljesített szolgálataiért elismerését nyilvánította. — *Kuszák István* soproni ev. ttóképző-int. gyakorlóisk. tanítót a soproni Frankenburg Irodalmi Kör titkárává választotta. — A Társadalmi Egyesületek Szövetsége dec. 14-én, az 1921. évi soproni népszavazás évfordulóján a soproni Városi Színházban emlékünnepelet rendezett. Ferjentsik Ottó altábornagy, orsz. társelnök ez alkalommal több kitüntetést osztott ki. *Rozsandi Károly* ttóképzői igazgató falukutató, közírói és nevelői munkálkodása elismerésül a TESz munkakeresztjét kapta. — A Természettudományi Társulat növénytan szakosztályának jan. 11-én ülésén *Hortobágyi Tibor* cinkotai áll. ttónőképzői tanár *Növényrendellenességek Cinkotáról* címen olvasott fel. — *Mihalik József* jan. 17-én *Mátyás király, az igazságos* címen eszperantó nyelvű rádióelőadást tartott. — *Mesterházy Jenő* a Rádió Mit nézzünk meg? c. előadásorozatában jan. 20-án a Kúria épületének belsejét ismertette. — A Magyar Paedagogiai Társaság jan. 20-iki felolvasó ülésén dr. *Bató László* óvónőképzőint. tanár *La Carta della Scuola* (A második olasz iskolareform) címen tartott a mai olasz iskolaügyről áttekintő előadást.

Irodalmi szemle. — Szemes Gábor: *A növénytan oktatófilmek módszeres felhasználásáról* (Oktatófilm Kirendeltségének Közleményei, IV. évf. 12. sz.) — *Mesterházy Jenő*: *A Széchenyi-emléktábla*. (Magyar Lélek, I. évf. 12. sz.) — *Drozdy Gyula*: *Magyar újév a nagy viharban*. (Néptanítók Lapja, 73. évf. 1. sz.) — *Drozdy Gyula*: *A számolás és mérés tanításának módja*. (U. o.) — *Dr. Kiss Lajos*: *A népművelői lelkület főbb sajátosságai*. (U. o.) — *Végh József*: *Az Orsz. Kisdedóvó Egyesület intézetének belső élete és szervezete*. (Kisdednevelés, 65. évf. 1. sz.) — *v. Rozsnoky Antal*: *Benkő Anna*. (U. o.) — *Galló Pál*: *Szlovák alakok Mikszáth novelláiban*. (Néptanítók Lapja, 73. évf. 2. sz.)

Dr. Becker Vendel alapítványa. — A nemes áldozatkészségnek és a hazafias gondolkodásnak szép példáját adta dr. *Becker Vendel* c. kir. főigazgató, egyházmegyei főtanfelügyelő, a szegedi rk. ttóképző-intézet kiváló igazgatója. Értékes kulturális alapítványt tett. „Attól a hálától vezetve — mondja az alapító okiratban — amelyet a magyar nemzet iránt érzek az évszázadokon keresztül követett és általam is tapasztalt megértő és szeretetteljes bánásmódot, amellyel a Magyarországon letelepült német anyanyelvű lakosokat fogadta, magához ölelte és mindazokban a közjogi és társadalmi előnyökben részesítette, amelyeknek a nemzet magyarsármazású tagjai is részesei voltak, úgy hogy nem volt különbség magyar és német, vagy más anyanyelvű magyar állampolgár között, ... — elhatároztam, hogy a magyar nyelvű kat. nevelés és hitélet támogatására alapítványt létesítek, amelynek címe: *Magyar Katolikus Szent Gellért Alapítvány*, célja pedig a szegedi kir. kat. tanítóképző-akadémia mellé rendelt internátus fenntartási és az internátusban elhelyezett jötelességű

példás magaviseletű és magyar nemzeti érzésű, elsősorban magyar szülők-től származó, főleg tanyai vagy falusi származású, másodsorban a magyar hazával érző és magyar nyelven beszélő idegen származású szegény gyermekeknek ellátása, vagy segélyben részesítése." E célból az alapítványnak adományozta a gyála-vedresházi és öszentiváni határban lévő 111 kat. hold és 1235 négyszögöl szántóföldet a rajta lévő ingó és ingatlan beruházásokkal együtt.

Doktorátust tett tanítóképző tanárok. — Újabb értesülésünk szerint gyarapszik a doktorizált tanítóképző tanárok száma. A szegedi Ferenc József-tudományegyetem avatta *Barcsai Tibort* a bölcslelettudományok doktorává a földrajzból mint főtárgyból és a pedagógiából mint meliék tárgyból. Doktori értekezésének címe: *Kövágóórs és környéke*. Barcsai Tibor előbb a soproni, jelenleg a miskolci evang. tanítóképzőben működik.

A tanári alkalmazás új rendje. — Az Orsz. Középisk. Tanáregyesület 1939. évi dec. hó 7-én tartott közgyűlését megelőző választmányi ülésen *Bernolák Kálmán* egyesületi elnök közölte, hogy az óraadói alkalmazás megszűnik. Helyette egyévi segédtanári szolgálat lesz, ezt kétévi helyettes-ség követi s ezután a háromévi szolgálat után következik a rendes tanárrá való kinevezés. Az eddigi óradíjas helyettes tanár, helyettes tanár, rendes tanár fokozatok helyébe tehát óraadó tanár, helyettes tanár és rendes tanár fokozatok lépnek. Az új elnevezések mellett a nagy vívmány az — s ezért a fiatal tanárnemzedék, de a tanárság egész egyeteme is, a legnagyobb hálával és köszönettel tekint Hóman Bálint kultuszminiszter úr felé, — hogy a kezdő tanárok a második évtől kezdve a nyári szünetben is javadalmazáshoz, három évi alkalmaztatás után pedig rendes tanárrá kinevezéshez jutnak.

Intézeti hírek. — A rádióban jan. 8-án rendezett „Ungvári est” keretében az ungvári áll. koed. tanítóképző énekkara magyar és ruszin dalokat adott elő.

Tisztújítás az Orsz. Középiskolai Tanáregyesületben. — A O. K. T. az 1939. dec. 7-én Bpsten megtartott tisztújító közgyűlésén az egyesület élére a következő tisztikart állította: elnök *Bernolák Kálmán*; fővárosi alelnökök: *Gáldy Béla*, *Nagy Pál*, *Balanyi György*, *Párkányi Norbert*; vidéki alelnökök: *Szőnyi Sándor*, *Posch Károly*, *Mrenna József*. Főtitkárnak *Temesy Győzöt*, titkárnak *Tasnády Károlyt*, pénztárosnak *Édes Jenőt*, szerkesztőnek pedig *Kardeván Károlyt* választották. Ugyanez a közgyűlés megállapította a tisztviselők tiszteletdíját. A főtitkár és a szerkesztő tiszteletdíja 800—800, a titkáré 300 P, a pénztáros pedig a tagdíjak 6%-át kapja.

Nem lesz magyar iskola Nyitrán. — Száz magyar család kérvényezte Nyitrán, hogy létesítsenek gyermekeiknek magyar elemi iskolát. A kiadásokra már fedezetet is találtak. A szlovák iskolaügyi minisztérium elutasította a nyitrai magyarok kérelmét. (Nemzetnevelés.)

Egyetemi pályatételek a neveléstudomány köréből az 1939/40. tanévre (csak az első ízben kitűzöttek!) a *budapesti* egyetemen: A természetrajztanár a honismeret szolgálatában; a *debreceni* egyetemen: A különböző szűzgesztív hatások szerepe a nevelésben; a *szegedi* egyetemen: A Winnetka-Dalton-Platoon- és a jénai tantervek ismertetése és bírálata.

A „Ballag már a vén diák” alkonya. — Az *Enekszó* júniusi számában írja: A nemzeti érzés erősödésének egyik jele, hogy az iskolák búcsúzó ifjúsága felismerte ennek az érzelmes diákdalnak az idegenszerűségét s nem hajlandó többet énekelni. Az egyik iskola érettségizett diákjai kijelentik, hogy ők nem nyárspolgárságra készülnek, nem akarnak filiszterek lenni s ez a dal nem kell nekik. A budai ciszterci gimnázium diákjai

maguk irtak búcsúzó-éneket egy régi hevesmegyei népdal dallamára. A kaposvári nyolcadikosok pedig egyenesen Kodály Zoltánhoz fordultak szép levélben: Ők sem akarnak szomorú, idegen dallammal kilépni az életbe, kérik a mestert, írjon nekik új búcsúzó-éneket. Kodály válasza kortörténelmi dokumentum. Jelentős eseménynek tartja a „szégyen-nóta” elhallgatását. Különböző is ez a dal a német egyetemek búcsúzója, nem illik már ezért sem magyar gimnázisták szájába. Amint az régi népdallamból lett városi énekké, úgy szülessék meg a mi diákénekeink is. A magatartást kell eltanulni a német diákságtól, amely hosszú időn át a nemzeti lélek ébrentartója volt az idegen elnyomás ellen. „De nótát már csak a magunkéból merítsünk; ők se a franciáktól kérték kölcsön.” Kodály írása — melyet a Magyar Énekoktatók Országos Egyesülete az ország valamennyi iskolájának megküldött — megkoronázza a magyar diákság mozgalmának. Remélhetjük, hogy jövőre már egyetlen egy iskola sem éneklé a „szégyen-nótát” s szép, nemesveretű magyar dallal lép ki az életbe a magyar ifjúság.

Nyugtázás. — Tagdíjat fizettek, illetőleg előfizettek a Magyar Tanítóképzőre: az 1935. év 1936. év I. és II. felére vitéz Kádár Lajos, az 1938. év I. és II. felére dr. Bató László, az 1938. év II. felére özv. dr. Gerencsér Istvánné, az 1938. és 1939. év I. és II. felére a szegedi gyakorló polgári iskola, az 1939. év I. és II. és az 1940. év I. felére Szalatsy Richárd, az 1939. és 1940. év I. és II. felére Horváth M. Ancilla és Karadva M. Mercedes, az 1940. év I. felére Barcsai Károly és a budapesti II. ker., rk. tanítónőképző-intézet, az 1940. év I. és II. felére a kiskunfélegyházi rk. leánynevelő-intézet igazgatósága, a kiskunfélegyházi rk. tanítónőképző-intézet tanártestülete, a sárospataki ref. tanítóképző-intézet, a kecskeméti angolkisasszonyok rk. tanítónőképző-intézete, Zala Mária, Szelényi Dezső, Medgyesi Marida, M. Richter Sarolta, M. Kremmer Mária, M. Barczén Júlia, Loránth Erzsébet, az esztergomi rk. tanítónőképző-intézet, dr. Krizsanezné Németh Edit, a pesthidegkúti áll. el. isk. igazgatósága, a veszprémi angolkisasszonyok rk. tanítónőképző-intézete, dr. Jakab Béla, az „Isteni Megváltó Leányai” soproni rk. tanítónőképző-intézete, a pápai rk. tanítónőképző-intézet, a szegedi rk. tanítónőképző-intézet, Jaloveczky Péter, Jaloveczky Péterné, Kókay J. Szaniszló, Csorda Romana, Raffaelli Rafaela, Piros Gabriella, Szarvák Karitasz, Wilsch Ludovika, M. Bárány Irén M., a debreceni rk. tanítónőképző-intézet és a székesfehérvári rk. tanítónőképző-intézet. Végül tagdíjtörlesztés címén beküldöttek 2—2 P-t Grynaeus Ida, Lechnitzky Gyula, Kádár Ilona, Kalmárné Kostyál Ilona, Farkas Mária, és Vajda Erzsébet. — Budapest, 1940. január 18. Frigyes Béla pénztáros.

Lapzárta minden hónap 15-én. Később érkező kéziratok csak a következő számban leendő közlés szempontjából vehetők figyelembe. Irógépen írt kéziratokat kérünk! Különnyomatok a szerzőt terhelik. Kéziratokat nem adunk vissza.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.

15535 Sárkány-nyomda r.-t. Budapest, VI., Horn Ede-utca 9. Tel.: 122-190, 326-066.
Igazgatók: Wessely Antal és Wessely József.